

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
ТА МАРКЕТИНГУ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітнього ступеня «бакалавр»

на тему: **«РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ
І ПОЛЬЩІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

Виконала: студентка 4 курсу, групи Мев-41
Спеціальності 292 “Міжнародні економічні відносини”
(шифр і назва)

Ярошик В.Р.
(Прізвище та ініціали)

Керівник Федів Р.Д.
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: Кучер Л.Ю.
(Прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2023

УДК 339.924:339.542.22

Дипломна робота: 86 сторінок текстової частини, 18 рисунків, 11 таблиць, 39 позицій літературних джерел.

Розвиток економічних відносин України і Польщі: проблеми та перспективи.

Ярошик В.Р. - Кваліфікаційна робота. Кафедра міжнародних економічних відносин та маркетингу. - Дубляни, Львівський НУП, 2023.

Дипломна робота розкриває актуальні аспекти розвитку економічних відносин між Україною та Республікою Польщею в рамках євроінтеграційних процесів в нашій державі .

У першому розділі розкрита економічна суть, сучасні теоретичні та методичні засади розвитку українсько-польських економічних взаємовідносин.

У другому розділі подано детальну оцінку торгівельних відносин нашої держави із Республікою Польщею. Виведено динаміку експорту з України у Республіку Польщу. Розраховано частку послуг у загальній структурі експорту досліджуваних держав. Проведено аналіз товарної структури експорту України до Республіки Польщі. Виявлено вплив повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації на стан економічної співпраці держав. Подано стан та перспективи співпраці держав у сфері залучення іноземних інвестицій та розвитку науково-технічної співпраці. Продемонстровано вплив вітчизняних трудових мігрантів на функціонування польського ринку праці. У контексті Російсько-Української війни особливу увагу приділено співпраці держав у сфері оборони.

У третьому розділі подано перспективні напрямки розвитку економічних відносин між Україною і Польщею в рамках переорієнтації держав на європейський ринок. Сформовано та подано пропозиції відносно вдосконалення експортної номенклатури вітчизняних товарів на основі індексу відносних порівняльних переваг.

На основі опрацювання теоретичного та практичного матеріалів зроблені відповідні висновки та подано конкретні пропозиції.

Анотація

Дипломна робота присвячена дослідженню теоретичних та практичних аспектів розвитку економічних відносин між Україною та Республікою Польщею. В процесі дослідження проаналізовано історію україно-польських відносин, у тому числі - у сфері економіки. Здійснено аналіз торгівельної співпраці між державами. Прослідковано тенденції переорієнтації напрямків вітчизняного експорту у напрямку Європейського Союзу, в т.ч. – Республіки Польщі. Проаналізовано вплив поширення карантинних обмежень та повномасштабного вторгнення Російської Федерації на зміну товарної номенклатури вітчизняного експорту.

Виявлено негативні чинники, що впливають на стан транскордонної співпраці наших держав та подано пропозиції по їх усуненню. На основі індексу відносних порівняльних переваг подано пропозиції відносно вдосконалення експортної номенклатури вітчизняних товарів до держав Європейського Союзу.

Summary

The thesis devoted to the study of theoretical and practical aspects of the development of economic relations between Ukraine and the Republic of Poland. In the course of the research, the history of Ukrainian-Polish relations was analyzed, including in the sphere of economy. Effective analysis of trade cooperation between states. Trends in the reorientation of domestic export directions to the regions of the European Union were followed, including - Republic of Poland. The impact of the expansion of quarantine restrictions and the full-scale invasion of the Russian Federation on the change in the product nomenclature of domestic exports is analyzed.

Negative factors affecting the state of cross-border cooperation with the state have been identified and suggestions for their elimination have been submitted. On the basis of the index of relative comparative advantages, proposals are submitted to improve the export nomenclature of domestic goods to the European Union.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ ЯК ФАКТОР ВЗАЄМОДІЇ.....	9
1.1. Економічна теорія взаємодії держав.....	9
1.2. Теорія міжнародної торгівлі та її вплив на економічні відносини.....	19
1.3. Історія розвитку українсько-польських економічних взаємовідносин.....	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИКА ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ.....	37
2.1. Аналіз торгівельно-економічної співпраці між державами.....	37
2.2. Інвестиційна активність польських та українських компаній.....	48
2.3. Співпраця в галузі науки, техніки та освіти.....	56
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТОРГОВИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ І ПОЛЬЩЕЮ В РАМКАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	64
3.1 Перешкоди на шляху вдосконалення торговельної співпраці України з Республікою Польщею.....	64
3.2 Перспективні напрямки удосконалення взаємодії у сфері міжнародної торгівлі між Україною та Республікою Польщею.....	67
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	83

ВСТУП

Актуальність. В умовах динамічних геополітичних змін у світі, спричинених повномасштабним військовим вторгненням Російської Федерації, ключового значення для нашої держави набув євроінтеграційний вектор розвитку, котрий визначається особливістю її геополітичного, гео економічного, історичного європейського статусу і перспективами розвитку міжнародних економічних відносин.

Спричинена війною інтенсифікація процесу інтеграції до Європейського співтовариства актуалізувала проблему економічної співпраці із країнами-членами європейської спільноти, вагоме місце поміж котрих займає Республіка Польща.

Розвиток економічного напрямку україно-польських двосторонніх відносин є стратегічним елементом процесу налагодження співпраці України із економічним простором Європейського Союзу.

Історично, із становленням незалежності наших держав, україно-польська співпраця формувалась на засадах євроатлантичного вектору руху. Польща не лише популяризувала на європейському континенті українське бажання щодо євроінтеграції, але й надала значну військово-економічну допомогу у період повномасштабної збройної агресії Росії.

Наші держави поєднуються усталеними політичними, соціальними та господарськими зв'язками, наявністю спільного кордону, а також політики сприяння, котру відносно євроінтеграційних зусиль України демонструє польська влада.

Україна та Республіка Польща є найбільшими згідно ресурсного потенціалу державами Центрально-Східної Європи із сумарною протяжністю державного кордону понад 525 кілометрів.

Саме тому, ключового значення набуває підтримка і розвиток економічних відносин із Республікою Польщею як основним стратегічним партнером нашої держави, що зумовлює актуальність обраної нами теми дослідження.

Мета дипломного дослідження полягає у дослідженні економічних відносин України і Республіки Польщі а також визначенні перспективних напрямків їх подальшого розвитку у рамках євроінтеграції нашої держави.

З метою досягнення визначеної мети нами вирішено наступні завдання:

1. проведено аналіз динаміки і структури зовнішньої торгівлі між досліджуваними державами;
2. визначено тенденції інвестиційної співпраці України та Польщі;
3. розраховано перспективну експорту номенклатуру товарів відповідно до індексу відносних порівняльних переваг;
4. розглянуто ключові перешкоди до покращення взаємодії України і Польщі у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
5. визначено напрямки вдосконалення взаємодії держав у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Об'єктом дослідження є економічні відносини України та Польщі.

Інформаційною базою дослідження є інформація, одержана із офіційних електронних ресурсів органів статистики України (Державної служби статистики України), Республіки Польщі (Główny Urząd Statystyczny) та Європейського Союзу (Eurostat).

У процесі написання теоретичного розділу роботи використано праці класиків економічної думки: А. Сміта, А. Ругмана, А. Маршала і Б. Баласси.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ ЯК ФАКТОР ВЗАЄМОДІЇ.

1.1. Економічна теорія взаємодії держав.

Теоретичне підґрунтя необхідності економічної інтеграції було запропоноване ще в 30-90-х роках ХІХ століття цілою плеядою представників німецької економічної школи, серед котрих варто виділити Фрідріха Ліста, та Густава Шмолера та ін. [25].

В 40-х роках ХХ століття американцем Джейкобом Вайнером запропоновано до розгляду концепцію митного союзу, котра заснована на оцінюванні кількісного ефекту від створення митного союзу через індикатор зростання добробуту держави, котра інтегрується на базі принципу порівняльних переваг Давида Рікардо. Джейкобом Вайнером висвітлено питання синергетичного ефекту від формування митних союзів у своїй фундаментальній праці „Проблеми митного союзу” [39]. У дослідженні вперше прослідковано комплекс позитивних і негативних ефектів від економічної інтеграції держав, введено поняття „потокостворюючого” та „потоківідвертаючого” ефектів економічної інтеграції.

Ключовою ідеєю праці Вайнера стало обґрунтування економічних передумов формування зони вільної торгівлі, з метою вільного безтарифного переміщення товарів та послуг у її межах, а також обґрунтована аргументація про користь спільних тарифів на товаропотоки із сусідніх держав. Він також акцентував увагу на основній схожості зони вільної торгівлі і митного союзу як запобіжника від введення дискримінаційних тарифів.

Результатом проведеного ним дослідження стало порівняння показників розвитку і ефективності торгівлі держав, при умові відокремленого застосування митного тарифу у кожній із них та за умови узгодження спільної тарифної політики митним союзом і встановлення спільного митного тарифу відносно третіх держав.

Прослідковано, що формування митного союзу спричиняє комплекс статичних і динамічних ефектів міжнародної економічної інтеграції. Учений також доводить, що за умов створення митного союзу товари, котрі традиційно купувались у межах внутрішнього ринку, можуть виявитись більш дорогими, ніж аналогічні імпортовані.

Внаслідок створення митного союзу більшість іноземних товарів стають дешевшими від вітчизняних, що призводить до зниження рівня споживання товарів внутрішнього виробництва і переорієнтацію на імпортні товари. Цей висновок Джейкоб Вайнер охарактеризував як “третій наслідок” ефект створення торгівлі, в результаті котрого виникають торгівельні відносини при відсутності митних обмежень, масштаби торгівельних операцій зростають, сукупний добробут усіх держав підвищується та зростає рівень спеціалізації.

До числа недоліків теорії Вайнера відносять її теоретичність, складність порівняння її наслідків у практичній площині, широким поширенням “четвертого наслідку” - ефекту відхилення торгівлі, при якому окремо узята держава досягає рівнозначних чи вищих виробничих показників у порівнянні із державою інтеграційного об'єднання. Причиною ефекту відхилення торгівлі вважають непоодинокі випадки переорієнтації закупівлі товарів місцевими споживачами із значно ефективніших, позаінтеграційних виробників на менш ефективних внутрішньоінтеграційних, що відбувається у результаті усунення чи зниження ставки мита у межах митного союзу. При цьому, рівень добробуту держав-учасниць залежатиме від загального співвідношення ефекту відхилення торгівлі до ефекту розширення торгівлі. Для прикладу, якщо присутній ефект відхилення торгівлі, то рівень добробуту держави, що не є членом інтеграційного угруповання зазнає зниження, у той час як для держав учасниць показник добробуту підвищиться.

Розвитку поданої вище концепції присвячено праці таких вчених як Річард Ліпсей, Джеймс Мід і Ф. Герес [1]. Ними у концепцію регіональної

інтеграції введено поняття виробничого і споживацького ефектів від формування митного союзу. У той же час, ними стверджувалось, що митний союз матиме позитивний ефект для споживачів лише за умови їхнього права на вільний вибір.

Річард Ліпсей дійшов висновків, що вплив наслідків формування митного союзу на добробут держави залежить від низки чинників. Ключовим із них він вважав транспортні витрати, стверджуючи, що стан добробуту на пряму залежить від територіальної близькості членів союзу.

Найбільш відомим практичним втіленням цієї теорії стало створення у 1957 році Європейської економічної спільноти (Євросоюзу). Вже в процесі функціонування ЄС економісти виявили, що концепція Ліпсея не враховує аспекту розміщення виробництва, тому породжує нерівномірність економічного розвитку держав-учасників союзу.

Німецький економіст Фрідріх Ліст у власному дослідженні “Національна система політичної економії” обґрунтовував переваги «виховного протекціонізму», котрий базується на стадіях (в окремих випадках - періодах) соціально-економічного розвитку певної держави. Згідно його думки, у процесі вирівнювання рівня розвитку держав, розвиток вільної торгівлі матиме наслідком формування загальносвітової спільноти і міжнародного союзу промислових держав.

Розвиток вказаної концепції знайшов продовження у працях американського вченого Белли Баласса, котрі присвячено визначенню ефектів створення і відхилення торгівлі, беручи у якості бази дослідження Європейський Союз [19]. Ним здійснено порівняння показників еластичності попиту на імпорт держав Європейського Союзу у період до створення інтеграційних угруповань із аналогічними показниками після завершення формування інтеграційного об'єднання (ЄС). Науковець дійшов висновку, що формування Євросоюзу спричинило суттєвий ефект на показники торгівлі на його території. Під поняттям інтеграції Б. Баласса мав на увазі вирівнювання умов економічної діяльності усіх суб'єктів ринку

незалежно від їх територіальної чи юридичної приналежності.

Його думку розвиває Адам Сміт, котрий у власній праці “Багатство народів»” стверджує, що усунення усіх обмежень в торгівлі неминуче призводить до зростання загального добробуту учасників. Дослідження базується на теорії абсолютних переваг, проте недоліком наведеної теорії є відсутність пояснення причин торгівлі держав між собою навіть за відсутності абсолютних переваг [10].

На межі ХХ-ХХІ століття особливої актуальності набуло дослідження індійського вченого Арвінд Панагарія, котрий оцінював наслідки формування митного союзу із ліквідацією митних тарифів, при умові незмінного обсягу торгівлі між державами. А. Панагарія дійшов висновків, що за умов незмінності товарних потоків держави-учасниці демонструватимуть зростання добробуту у межах інтеграційних угруповань.

Щоправда, поняття економічної взаємодії держав є настільки багатограним, що протягом останнього століття у середовищі вчених економістів з’явилась низка її скептиків. Так, Л. Кохане та П. Робсон [26] розглядають інтеграційне об’єднання у якості певного „елітного клубу”, а вступ у його склад вважається чимось престижним. Їхня теорія «домінуючих неекономічних чинників» пояснює мотивацію інтеграції більшим чином позаекономічними чинниками, а ключовою метою вважають зростання престижу держави і покращення її іміджу на міжнародній арені.

Підсумовуючи вказані дослідження варто здійснити висновки, згідно яких державам вигідно здійснювати інтегрування власних економік задля подолання певних „факторів обмеження”. Очевидно, що державі вигідно у рамках інтеграційного утворення здійснювати наступні трансакції:

1. закупівля сировини, обмежених ресурсів;
2. запозичення новітніх технологій.

Процес економічної інтеграції на макrorівні опирається на

застосування положень теорії інтернаціоналізації, котру розвинула низка відомих вчених, як Пітером Баклі та Майклом Кесон, Алан Ругман [34].

Становлення та розвиток європейських інтеграційних процесів у 60-х роках формували ліберального напрямку у науковій думці, згідно якого процес інтеграції передбачає зняття кількісних і якісних обмежень на торгівлю.

Лібералістом Альфредом Маршалом у 1963 році охарактеризовано економічну інтеграцію у якості сталого процесу, котрий базується на низці статичних порівняльних переваг, що повністю заперечує погляди течії “дирижистів” відносно необхідності інтегрування виключно однорідних конкурентоздатних економік. Вченим задекларована необхідність повної структурної економічної інтеграції [27].

Початок ХХІ століття ознаменувався виникненням нових теорій, серед котрих першою стала теорія неолібералізму. Найбільш відомими економістами неоліберального напрямку вважаємо Морісса Алле, Альфреда Мюллер-Армака та Анрі Предоля, В. Репке [9], котрі обґрунтовували інтеграцію як формування єдиного ринкового простору у межах території кількох держав, в рамках яких забезпечується свобода здійснення ринкових дій. Задля здійснення інтеграції, на їхню думку, варто заборонити усіх види державного втручання у зовнішньо-торгівельну та валютну сфери, що матиме наслідком оптимальне функціонування розширеного типу ринку, у відповідності до принципу порівняльних витрат. Представниками цього напрямку наводилась думка, що вирішення найбільш поширених у Європі економічних проблем: подолання економічної депресії та відсталості периферійних регіонів є неможливим без коригування державного політичного втручання і контролю інтеграційного процесу.

Загалом неоліберальний чи ринковий (ринково-інституціональний) напрямок економічної думки визначає процес інтеграції у якості об'єднання ринків держав на основі принципу вільної торгівлі, що забезпечує вільну гру цін та конкуренцію у межах взаємодоповнювальних економік. Процес

інтеграції вони трактують як уніфікацію торгових та валютних проблем, усунення митних та валютних бар'єрів. Представниками цього напрямку вперше розглянута інтеграцію одночасно і у якості процесу і у якості певного стабільного стану.

Прихильники неоліберальної концепції допускають державне втручання задля вирівнювання умов функціонування національних економік, що інтегруються. У працях представників ринково-інституціонального напрямку Моріса Алле, М. А. Хейлперіна та Т. Сцитовскі [35] відстоюється необхідність оптимального співвідношення урядового регулювального втручання та впливу ринкових сил.

Функція держави полягає у здійсненні вирівнювання умов конкуренції і узгодженні політики держав, котрі інтегруються. Белла Баласса уперше ввів “подвійний” розгляд феномену інтеграції, подавши його у формі процесу (реалізації заходів щодо усунення дискримінації між господарюючими суб'єктами держав, котрі інтегруються) та формі стану (нівелювання дискримінації у межах інтеграційного простору), при цьому виділивши наступні форми інтеграції: зони вільної торгівлі, митні союзи, спільні ринки, економічні союзи і повна економічна інтеграція).

З інших позицій до процесу економічної інтеграції підходила так звана дирижистська течія, котра дотримувалась Кейнсіанського напрямку економічної думки. Зокрема Агьон Філіп та Річард Купер стверджували, що основною перепоною міжнародної економічної інтеграції є складність пошуку оптимального поєднання національних програм економічної політики із забезпеченням переваг, котрі надає економічна співпраця [23].

Проте, використати вказані переваги, на думку вчених, можливо лише при умові делегування низки своїх повноважень чи передачі частини автономії у центри визначення економічних цілей задля їх досягнення.

Інтеграція, на думку дирижистів поділяється на негативну і позитивну. Негативна сторона інтеграції передбачає ліквідацію національних адміністративних і вартісних бар'єрів. У той же час позитивна

сторона інтеграції полягає у передачі прав прийняття рішень від внутрідержавних до міждержавних органів. При цьому - чим більшими є повноваження, тим вищим є рівень інтеграції.

Неокейнсіанцями економічна інтеграція розглядається інтеграцію як процес, котрий поєднує вплив ринкових сил та поетапне інтегрування економіки країн-членів інтеграційних угруповань [15].

Поєднання описаних вище концепцій сприяло створенню узгодженого бачення, що полягало у поділі інтеграції на позитивну і негативну [32]. Позитивна інтеграція економічної інтеграції полягає у сталому процесі формування спільної економічної політики у межах спільного економічного простору, у той же час негативна сторона інтеграції полягає у скасуванні історичних бар'єрів поміж державами.

Провідні представники структурної школи економічної інтеграції Ян Тінберген, Альфред Маршалл та Франсуа Перру [31] створили модель інтеграції, у котрій провідну роль відіграватимуть суб'єктивні фактори. Інтегральна ідея цієї школи базується на визначальній ролі політичних факторів і намаганні виокремити структурні аспекти інтеграційних процесів (у т.ч. - обов'язковий характер національних і міжнаціональних заходів а також - інтеграційної політики). Ними стверджувалось, що інтеграція є можливою на стадії економічного союзу і призводить до докорінної структурної зміни національної економіки й досягнення оптимального балансу суспільно-економічного розвитку держави. У рамках цього напрямку Яном Тінбергеном уведено дві моделі інтеграції: "негативну" (взаємне усунення явищ дискримінації у процесі здійснення відносин між господарюючими суб'єктами держав-членів) і "позитивну" (розробку й здійснення узгодженої економічної політики).

На межі 50-60-х років ХХ ст. дослідженню проблем економічної інтеграції присвячені дослідження К. Мейера, Робера Шумана, Александра Паніча, Жана Моне й ін [28]. Теоретиками світової економіки економічна інтеграція розглядалась у якості елементу вчення про ефективність

міжнародної торгівлі та державного регулювання зовнішньоекономічних процесів і факторів, котрі впливають на платіжний баланс держави.

Жан Моне зазначав, що сталий процес політичної інтеграції є неможливим при відсутності економічної єдності держав інтеграційного угруповання. Згідно його поглядів, повне завершення інтеграції є можливим виключно за умови поєднання так званої «позитивної» і «негативної» інтеграції, іншими словами - скасування усіх торговельних бар'єрів в поєднанні із узгодженою політикою країн-учасниць.

Згідно бачення Стефана Хаймера та Річарда Барнета [20], інтеграція передбачає вільне переміщення товарів, робочої сили, капіталу і технологій у межах інтеграційного об'єднання. Вчені стверджують, що процес інтеграції розвивається нерівномірно, концентрація відбувається у окремих секторах економіки. Із формальної точки зору, представники наведеної теорії є близькими за тлумаченням процесу економічної інтеграції до вчених-представників неокласичної теорії, з тією різницею, що, згідно їх бачення, роль ключового засобу регулювання в інтеграційних об'єднаннях відіграють системи централізованого розподілу фінансових ресурсів.

Сучасне розуміння процесів міжнародної економічної інтеграції еволюціонувало паралельно розвитку традиційної теорії, котра розглядає процес інтеграції як формування нових товарних потоків між державами-членами інтеграційного угруповання, котрі таким чином усувають виробництво більш вартісних аналогічних товарів у межах держави. Товари та послуги, які виготовлені у державах-членах інтеграційних об'єднань, витісняють товари, створені поза межами союзів. Таким чином, ключовим наслідком інтеграції стає зростання показників внутрішнього виробництва, а отже - й добробуту держав інтеграційного угруповання, ріст рівня міжнародної спеціалізації виробництва.

Варто зазначити, що у наукових дослідженнях немає єдиної теорії, котра би враховувала усі внутрішні і зовнішні чинники формування інтеграційних об'єднань.

Найбільш чітко сформульованими даний час є позиції двох шкіл західноєвропейської інтеграції - “реалістичної” і “ідеалістичної”. Реалісти стверджують, що ключовим завданням суверенних держав є утримання власного впливу і поширення його на інші держави світу. Прибічники ж ідеалістичної школи переконують, що традиційна національна політика із позиції сили з часом втрачає своє значення через зростаючу взаємозалежність промислових держав, що виливається у формуванні політико-економічної взаємозалежності, що найбільш характерно для економіки, технологій і охорони навколишнього середовища [16].

В рамках системного підходу до економічної взаємодії держав варто виокремити поняття реальної, функціональної й інституційної інтеграції, котрі відбуваються паралельно і взаємопов'язано.

Процес реальної інтеграції втілюється шляхом інтенсифікації формування і поглиблення комплексу економічних взаємозв'язків локальних економічних систем, що відбувається на різних рівнях та завдяки розширенню політичних і суспільних контактів.

Функціональна інтеграція сприяє формуванню механізмів взаємодії у межах економічної, політичної, інституціонально-правової, соціальної й інших сфер.

Інституціональна інтеграція є процесом встановлення і розширення інституціонально-інструментальних й адміністративних зв'язків, а також правового оформлення поглиблення співпраці держав, формування інституційного середовища (сукупності політичних, соціально-економічних та юридичних правил задля зниження витрат ресурсів) як бази суспільно-економічних взаємовідносин.

Інша євроінтеграційна теорія початку XXI століття - „економічна інтеграційна модель” заснована на ідеях ведення зовнішньоекономічної політики, зорієнтованої на розвиток вільної торгівлі. На думку Академіка АН ВШ України Шниркова О. І., ефект відкритості від скасування внутрішніх митних тарифів в межах Європейського союзу призведе до

економічного зростання та підвищення показників добробуту держав Єврозони загалом [16].

Модель міжурядової співпраці передбачає поступове, проте стале спільне злиття держав у межах інтеграційних структур (що відповідає баченню „реалістичної” школи). Інша, більш радикальна модель „європейської федерації” передбачає створення федеративної спільної держави у межах континенту.

Дві інші моделі - „європейська державна федерація” і „європейська держава” - схожі поміж собою та ґрунтуються швидше на правових, ніж економічних принципах.

Прихильниками функціоналізму вказується необхідність функціоналістичних зв'язків між країнами. Іншими вченими пропонується модель ринкової інтеграції, котра набула популярності наприкінці 80-х років ХХ століття, ключовим завданням котрої є встановлення контролю за усіма сферами економічної діяльності. Єдиною умовою висувалось забезпечення принципу конкурентності. Її теорії припускали, що максимальних економічних результатів можливо досягти лише у випадку, коли функціонуванню ринкових механізмів у межах угруповання нічого не перешкоджає, у тому числі - втручання державних урядів (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1. - Елементи інтеграційного процесу [30].

Види інтеграційного процесу	Модель інтеграційних утворень	Модель функціонування спільноти
прямий (політична інтеграція)	федералізм	плюралізм
непрямий (соціо- економічна інтеграція)	неофункціоналізм	функціоналізм

Модель „поступової інтеграції” можемо простежити на прикладі сучасного Європейсько Союзу, країни-учасниці котрого на час вступу

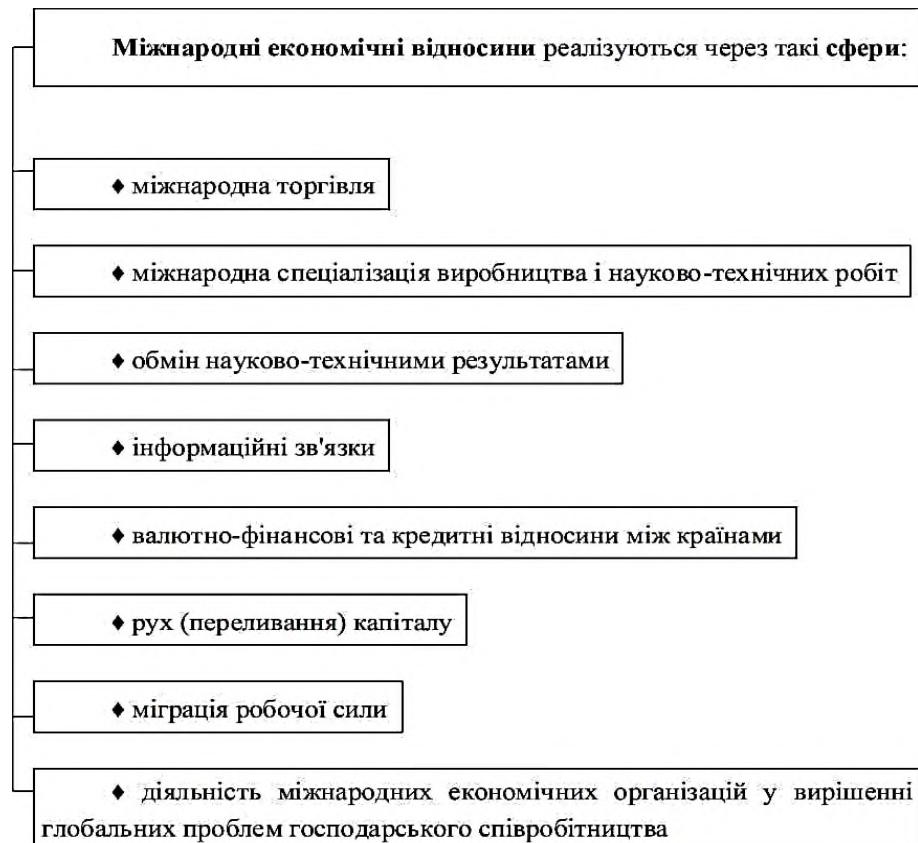
мають низку відмінностей у рівні економічного розвитку та змушені застосовувати певну сукупність заходів задля покращення власної макроекономічної ситуації, що у майбутньому сприяє вирівнюванню економічних показників у всіх державах-членах Європейського Союзу.

Модель «часткової участі» в процесі інтеграції передбачає участь держав у певних сферах взаємодії (зокрема - зовнішній, оборонній чи соціальній політиці).

Підсумовуючи, варто зазначити, що принциповою особливістю феномену економічної інтеграції є поєднання економіки і політики, саме тому його аналіз лише із економічної або політичної точки зору є неможливим. Під процесом міжнародної економічної інтеграції варто розуміти складний політико-економічний процес зближення і об'єднання держав, що включає переплетіння їх економічних систем, із виробленням єдиної економічної політики і наявністю наднаціонального політичного управління.

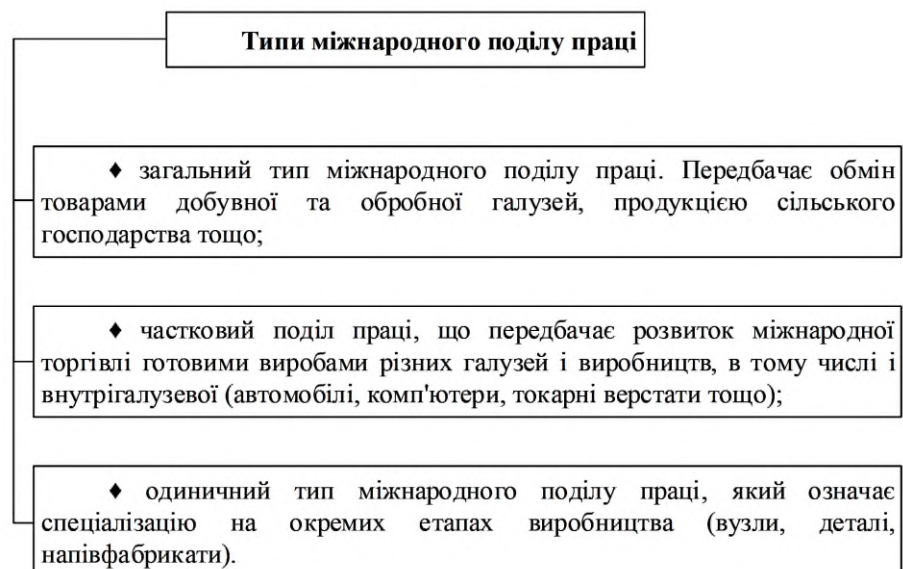
1.2. Теорія міжнародної торгівлі та її вплив на економічні відносини.

Міжнародні економічні відносини є системою господарських зв'язків, що сформувались між національними економіками окремих держав та реалізуються шляхом співпраці відповідних суб'єктів господарювання. Розвиток процесів міжнародного поділу праці, поглиблення спеціалізації виробництва перебувають у прямій залежності від комплексу природних, (зокрема - географічних, кліматичних, демографічних та ін.), та набутих факторів (науково-технічного, технологічного та наукового прогресу, тощо). Наприкінці ХХ-початку ХХІ століття їхній розвиток суттєво прискорився завдяки впливу сукупності соціальних, національних, етнічних, політичних, культурних й інших факторів. Напрямки реалізації міжнародних економічних відносин подано на рисунку 1.1.

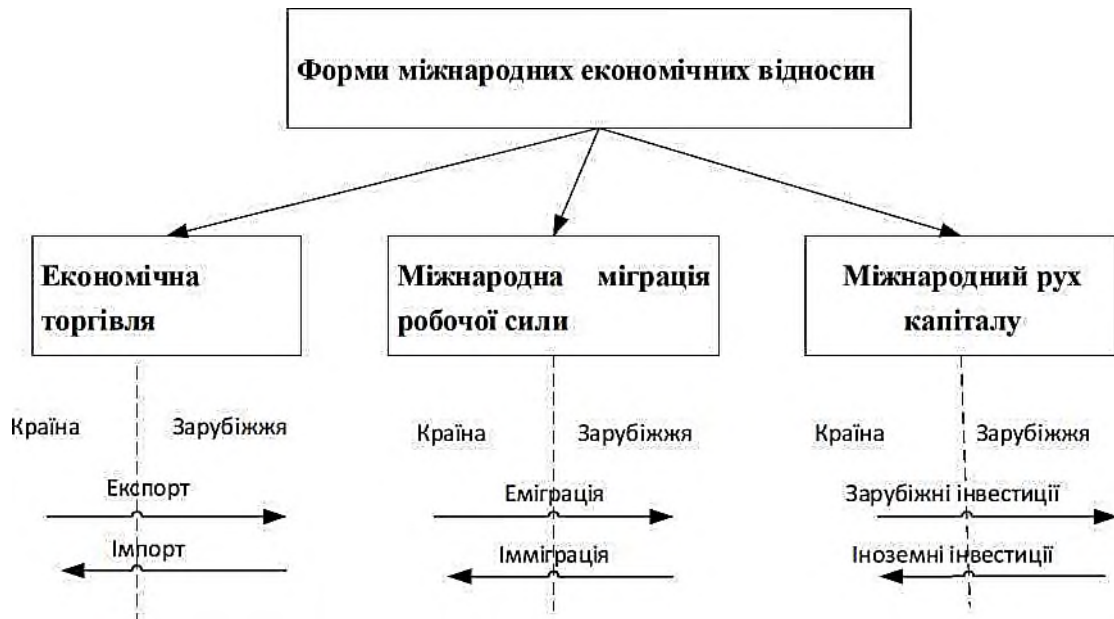
Рис.1.1. Напрямки реалізації міжнародних економічних відносин

У той же час, вагомим результатом розвитку міжнародних економічних відносин є формування міжнародного поділу праці, котрий проявляється у організації виробництва, за якого підприємства двох чи більше держав спеціалізуються на виробництві окремих товарів та послуг із здійснення подальшого їх обміну в процесі міжнародної торгівлі, що подано на рисунку 1.2.

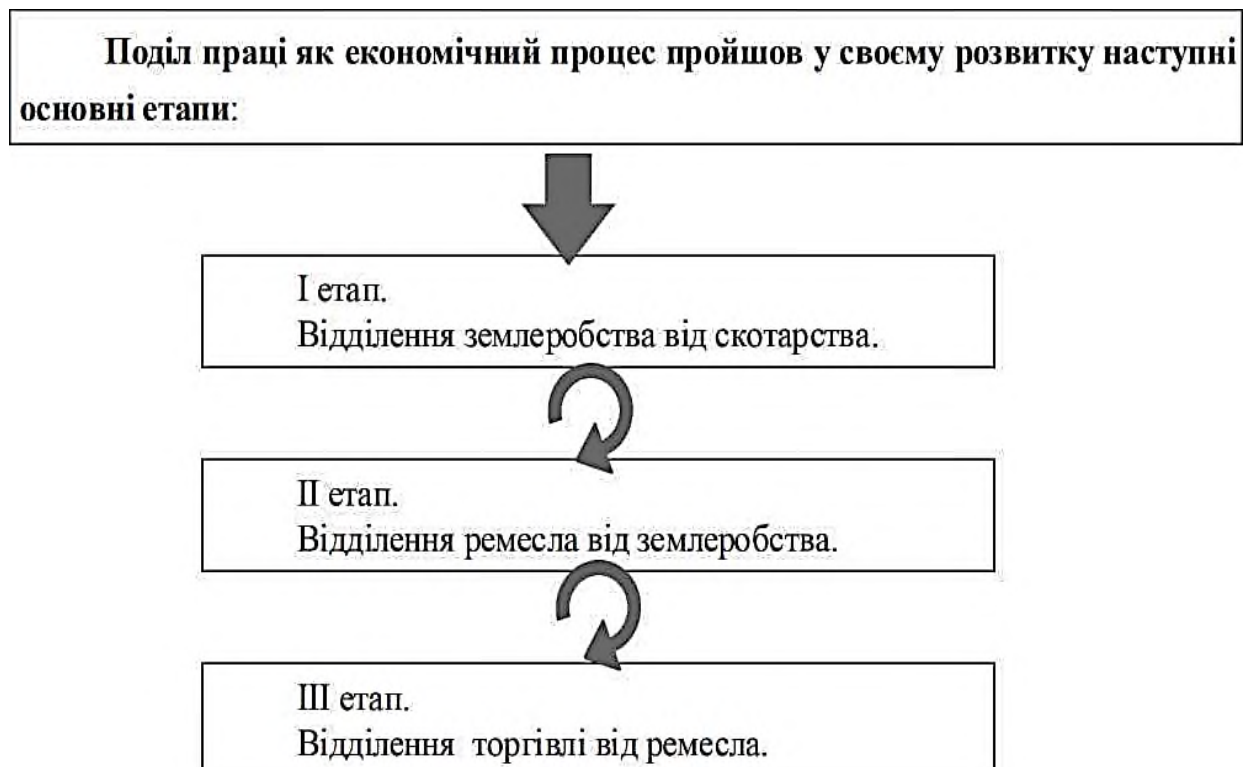
Рис. 1.2. Види міжнародного поділу праці

Найбільш поширені форми міжнародних економічних відносин подано на рис. 1.3.

Рис.1.3. Форми та складові міжнародних економічних відносин

Характерно, що розвиток поділу праці має значне історичне підґрунтя як процес, у процесі якого різноманітні методи обробки продуктів відокремились один від одного, формуючи більш сучасні виробництва та галузі (рис. 1.4.).

Рис.1.4. Основні етапи поділу праці

Перший етап суспільного поділу праці відбувся у процесі співпраці скотарських та землеробських племенам, що дослідниками трактується як рання форма товарного виробництва. Проте, характерно, що обмін товарами здійснювався не у межах племен, а поміж ними.

Другий етап суспільного поділу праці сформувався на базі відокремлення ремесла, котре вважають праобразом промисловості. Цей етап вважається особливо помітним кроком у процесі зародження товарного виробництва.

Третій етап суспільного поділу праці характеризується відокремленням торгівлі та формуванням купецького капіталу. Сфера торгівлі сформувалась як самостійна галузь народного господарства, що стало новим кроком до розвитку сфери товарно-грошових відносин.

Подальша еволюція поділу праці пов'язана із виникненням та розвитком процесів автоматизації, формуванням новітніх галузей виробництва. У сфері промисловості виробничими перевагами поділу праці скористались підприємства, більшість з котрих обрала спеціалізацію на виробництво певних видів товарів, що, у сукупності із розвитком транспортних перевезень та сфери логістики спричинило розвиток міжнародної торгівлі.

Історично, **міжнародна торгівля** є першою формою міжнародних економічних відносин, що полягають у процесі обміну товарами та послугами, у котрому беруть участь державно оформлені національні господарства, тобто - між державами. Більшістю вчених сфера **міжнародної торгівлі визначається** як торгівля товарами чи послугами між резидентами різних держав, до числа яких зараховується сукупність фізичних і юридичних осіб, фірми, транснаціональні корпорації, некомерційні організації та ін. Для галузей національного господарства участь в міжнародній торгівлі набуває форм зовнішньої торгівлі.

У залежності від об'єктів міжнародної торгівлі виділяють наступні її форми:

1) *міжнародну торгівля товарами*, тобто форму зв'язку між товаровиробниками різних держав, котра виникає завдяки міжнародному розподілу праці та визначає їхню економічну взаємозалежність.

2) *міжнародну торгівлю послугами* - специфічну форму зовнішньоекономічних зв'язків, що пов'язані із обміном послугами між продавцями та покупцями із різних держав.

Ключовими закономірностями розвитку сфери міжнародної торгівлі є:

1) зростання частки торгівлі послугами у загальній структурі міжнародної торгівлі;

2) зростання темпів торгівлі готовими виробами (у тому числі - машинами й устаткуванням) відносно товарів паливно-сировинної групи;

3) динамічне зростання показників торгівлі напівфабрикатами, ексклюзивними деталями, виробами, з котрих формується кінцева продукція;

4) збільшення у рамках світової торгівлі частки внутріфірмового обміну, що зумовлено насамперед ростом показників чисельності й могутності транснаціональних корпорацій, поширенням мережі їх філій;

5) випереджаючі темпи поширення міжнародної торгівлі між найбільш розвинутими державами світу. У сумарному обсязі міжнародної торгівлі частка торгівлі у межах групи розвинутих держав світу (G-7), перевищує 70%, держав "третього світу" - 14-16%, постсоціалістичних держав - 6-8%;

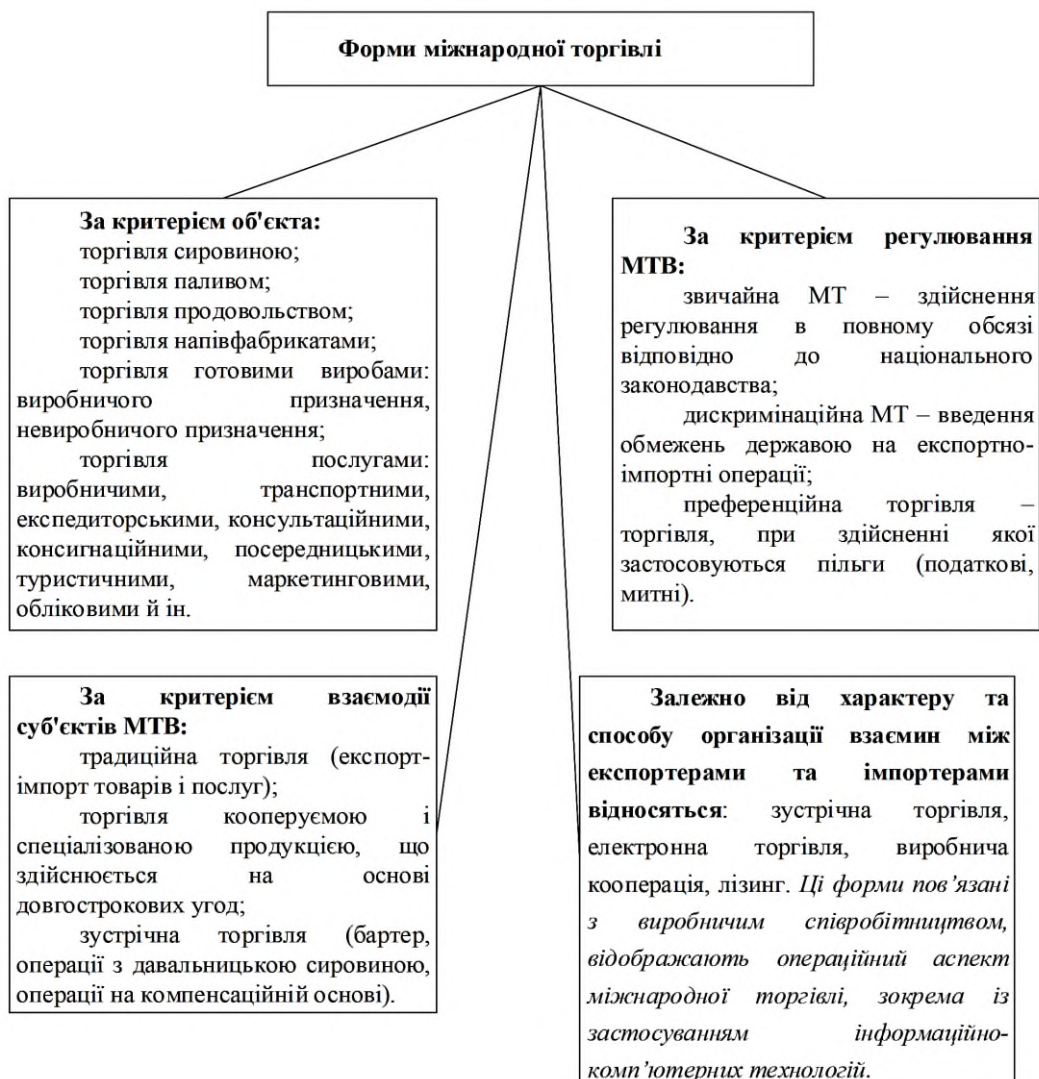
6) прискорення лібералізації міжнародної торгівлі. Зокрема, якщо у середині 90-х років середній показник митних тарифів у середовищі розвинутих держав світу перевищував 33%, то наданий час - знизився до показника 4,8%.

Класифікацію форм міжнародної торгівлі подано на рисунку 1.5.

Важливими характеристиками міжнародної торгівлі вважається її географічна і товарна структура, тобто формування структури з погляду

географічного розподілу та товарного наповнення торгівлі.

Географічна структура полягає у розподілі торговельних потоків поміж окремими державами і їх групами, сформованими за територіальною чи організаційною ознакою. Завдяки її показникам узагальнюються дані відносно масштабів міжнародної торгівлі держав, що належать до певної частини світу чи укрупненої групи держав (розвинуті держави, країни, котрі розвиваються, держави із перехідною економікою). За результатами аналізу організаційної географічної структури узагальнюються відносно показників міжнародної торгівлі між державами, які належать до спільних інтеграційних торговельно-політичних об'єднань та державами, котрі виділено у певну групу згідно заданого критерію (держави-експортери природних ресурсів, засобів виробництва, готових товарів, послуг тощо).

Рис.1.5. Класифікація форм міжнародної торгівлі

Елементи **товарної структури міжнародної торгівлі** сформовані під дією конкурентних переваг, котрими характеризується сфера економіки певної держави. Наявність у певної держави конкурентних переваг визнається у випадках, коли на внутрішньому ринку держави ціни на експортовані товари (так звані - внутрішні ціни) є нижчими від світових на аналогічний товар. Відмінності у цінах зумовлені різними затратами виробництва, котрі залежать від наступних груп чинників:

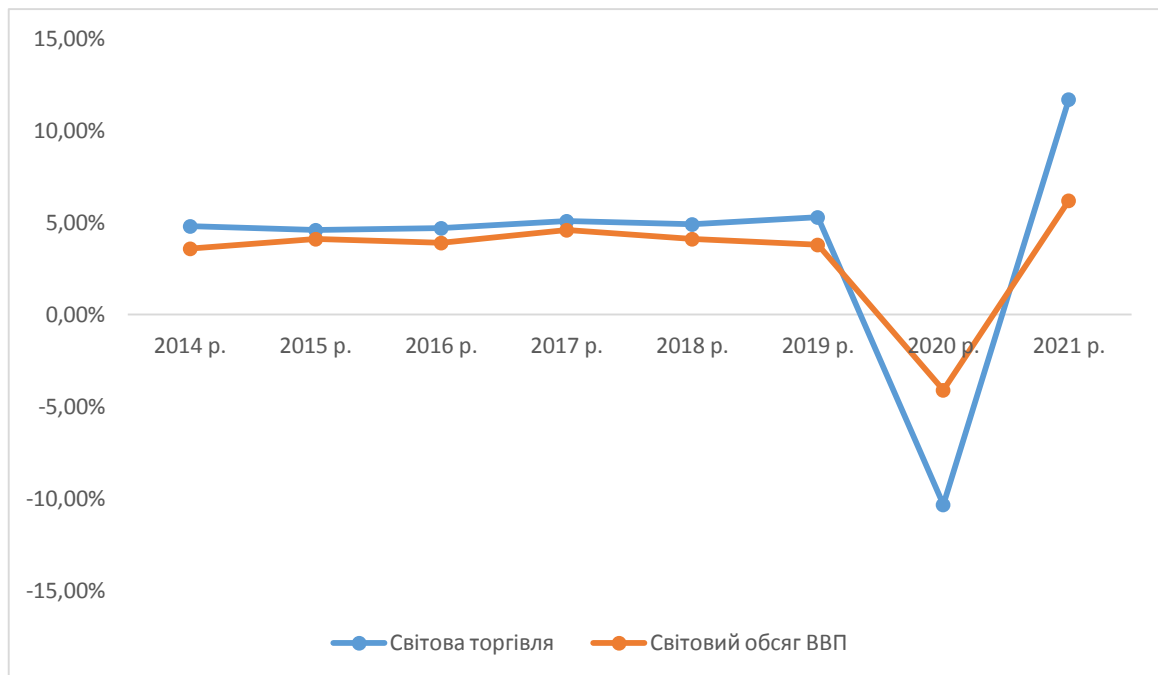
Перша група чинників формується на основі природних конкурентних переваг, до яких відносять комплекс природно-географічних чинників, котрі дані ззовні: кліматичні ресурси, наявність мінеральних копалин, висока родючість ґрунтів та ін.

Друга група чинників (соціально-економічних) формується на основі набутих конкурентних переваг. До них належать рівень науково-технічного і економічного розвитку держави, її виробничого апарату, оцінка масштабів та серійності виробництва, виробнича і соціальна інфраструктура, рівень впровадження результатів науково-дослідних робіт. Їх поєднання визначає конкурентні переваги, котрі були надбані у процесі розвитку виробничої сфери.

Сфера міжнародна торгівля, як особливий елемент міжнародної економіки містить низку перепон, наявність котрих відрізняє її від торгівлі у межах окремих держав. Серед них варто виділити наявність урядового регулювання міжнародної торгівлі; самостійну національну економічну політику; соціально-культурні відмінності держав; фінансові і комерційні ризики, наявність значної регіоналізації у межах світових глобалізаційних процесів. Процес регіоналізації має двоякий вплив на розвиток інтеграційних процесів, з одного боку сприяючи йому, а з іншого - посилює суперечності та конкуренцію між різними регіональними економічними об'єднаннями [13].

Як продемонстровано на рисунку 1.6., розвиток міжнародна торгівлі є вагомим стимулом розвитку світової економіки. Зростання об'єму

міжнародних товарних потоків помітно випереджає ріст світового сукупного обсягу виробництва (рис. 1.6.).

Рис.1.6. Динаміка розвитку міжнародного товарообігу і світового ВВП
Джерело: [37].

Важливим елементом світової торгівлі є показник експортного балансу, котрий визначається як співвідношення між експортом та імпортом товарів.

Аналіз статистичних матеріалів ООН надає змогу розрахувати дані щодо обсягу та динаміки світової торгівлі, як інтегральної вартості експорту усіх держав світу. Стан міжнародної торгівлі у 2020-2022 роках став результатом поєднання низки факторів, котрі здійснили вплив на динаміку імпорту усіх світових держав. Серед них варто виділити пандемію коронавірусу, війну в Україні та зростання глобальної напруженості між США та КНР.

Згідно сформованого Світовою організацією торгівлі оновленого прогнозу розвитку світової торгівлі на 2021-2022 роки, значне поживлення міжнародної економічної активності протягом 2021 року призвело до того, що сумарний товарообіг досяг показників (а за окремими позиціями - перевищив), котрі фіксувалися до початку світової пандемії COVID-19 [24].

Станом на початок 2022 року СОТ фіксує зростання сукупного обсягу

світової торгівлі товарами та послугами на 11,2 % за результатами 2021 року, незважаючи на початковий прогноз у рамках 7,8-8,0%. Дана тенденція (з невеликими відхиленнями) фіксувалась протягом усіх кварталів 2021 року, таким чином прогнози відносно помірних темпів її зростання (10,8%) вважаємо підтвердженими [17].

Із огляду на масштаб Україно-Російської війни, економістами СОТ переглянуто власні прогнози відносно розвитку світової торгівлі у перспективі наступних років [36]. Так, відповідно до показників оновленого прогнозу у 2022 р. очікували зростання сумарних обсягів торгівлі товарами та послугами на понад 3 %, у той час, як у 2023 році - на 3,4 %. У цей же час експерти Світової організації торгівлі застерігають, що, із динамічний перебіг війни в Україні, вони у власних оцінках є менш упевненими, ніж у мирний час.

Найбільш важливим безпосереднім економічним наслідком широкомасштабного військового вторгнення Російської Федерації проти України вважають різке зростання цін на основні види сировинних ресурсів.

Незважаючи на відносно незначну частку у міжнародній торгівлі й виробництві, Україна є одним із ключових постачальників товарів першої необхідності, серед яких: продукти харчування, енергетичні товари та добрива, експорт котрих наразі призупинений через воєнні дії, котрі тривають у межах України, а також санкції, накладені демократичними державами на Російську Федерацію. На даний час постачання зернова через українські чорноморські порти, незважаючи на наявність “зернового коридору” обмежено, що вже спричинило падіння продовольчої безпеки найбільш вразливих держав. Окрім широкомасштабної воєнної агресії Російської Федерації проти України існує низка інших чинників, котрі впливають на показники міжнародної торгівлі на даний момент. Впровадження нових протикоронавірусних обмежень, запроваджених у Китайській Народній Республіці, посилили розриви у міжнародних ланцюгах постачання товарів, що привело до збільшення дефіциту виробничих потужностей та зростання

інфляції.

Прогноз світової торгівлі товарами на 2023 р.

Згідно із прогнозами Світової організації торгівлі на 2023 рік очікують зростання сукупних обсягів світової торгівлі на понад 3,4 %. Прогнозується найбільші показники зростання фізичних обсягів експорту у регіонах, найбільш віддалених від епіцентрів бойових дій: Північна Америка (5,3 %), держави Азії (3,5%).

Значно нижчі темпи зростання експорту очікуються для держав Близького Сходу (2,9%) (через падіння цін на енергоносії), СНД (2,8%) (накладення санкційного режиму), Європейського Союзу (2,7 %), Південної Америки (1,8 %) і Африки (1,1 %) (падіння продовольчої безпеки). Сумарні показники імпорту товарів та послуг зростуть у державах Близького Сходу (6,2%), Південно-Східної Азії (4,5%), Африканського континенту (3,9%), Європейського Союзу (3,3%), Південної (3,1%) та Північної Америки (2,5%). У той же час прогнозують сталу тенденцію до падіння фізичних обсягів імпорту у межах СНД (5,2%) у зв'язку із запровадженням режиму санкцій.

1.3. Історія розвитку українсько-польських економічних взаємовідносин.

Набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу актуалізувало проблему економічної співпраці із державами-членами європейської спільноти, вагоме місце серед котрих займає Республіка Польща (РП).

Чинниками, котрі визначають необхідність із Польською державою, вважаємо сукупність усталених політичних, соціальних і господарських зв'язків, наявність спільного кордону, й найважливіше - добросусідська політика сприяння євроінтеграційним прагненням України, котру протягом десятиліть демонструє польська влада. З майже двадцяти стратегічних партнерів, з котрими співпрацює наша держави, відносини із Республікою

Польщею, згідно думки експертів, максимально відповідають планованому формату і є справді стратегічними. Але, незважаючи на високий рівень політичної складової співпраці, розвитку співпраці у економічній сфері надалі бракує динамізму та всесторонньої спрямованості.

Ключовими причинами низьких показників співпраці вважаємо системну несумісність економік країн-сусідів, спричинену у першу чергу високим рівнем залежності економіки нашої держави від виробничих процесів, розміщених у пострадянських державах, а також тим, що розпад Радянського Союзу призвів до розриву народногосподарських зв'язків вітчизняної економіки.

Негативний вплив на співпрацю обох держав спричинила незавершеність та поверховість процесів реформування вітчизняної економіки, брак державної влади України усталеної та обґрунтованої стратегії соціально-економічного розвитку, сфокусованість на досягненні короткотермінових тактичних цілей. На фоні стабільного зростання, котре продемонстровано польською економікою на шляху євроінтеграції, патовість економічної ситуації нашої державі стає усе більш очевидною, а перспектива міждержавної співпраці із західними сусідами усе більш сумнівною.

Незважаючи на те, що історія економічної співпраці між Україною і Республікою Польща сягає періоду перебування обох держав в межах соціалістичного табору (Варшавського договору), у тому числі - членства в Раді економічної взаємодопомоги, реальну можливість для активізації і поглиблення держави одержали із здобуттям ними повної політичної незалежності. Вагомий вплив на відносини держав здійснив вступ Польщі до Європейського Союзу (ЄС), що відбувся 1 травня 2004 року. З цього часу, на потенціал співпраці із сусідом на власному західному кордоні значно впливає його членство у євроспільноті й союзні вимоги і правила.

На жаль, на даний час у вітчизняній науковій літературі питання впливу процесу вступу Республіки Польща до ЄС на напрямок та тенденції

розвитку її економіки досі неопрацьовані. У зв'язку із цим виділимо праці, котрі полягають у системному аналізі й прогнозуванні перспектив торговельно-економічної співпраці між Україною і ЄС у контексті перспектив розширення Євросоюзу в найближчі роки [12].

Українсько-польська співпраця у сфері економіки, котра має давні традиції, протягом періоду із моменту падіння Соціалістичного блоку пройшла значний еволюційний шлях, пов'язаний із розвитком транскордонної співпраці, обміну технологіями та формуванні змкнутих циклів виробництва.

Так, вже в середині 90-х років ХХ століття вони набули рівня стратегічного партнерства, уподовж наступних років маючи статус пріоритетних у кожній із держав.

Своєму розвитку двосторонні відносини завдячують активній діяльності українсько-польської Міжурядової комісії із питань торгівлі й економічної співпраці, котра традиційно очолюється Прем'єр-міністрами обох держав, Українсько-польській комісії із питань співпраці у сфері охорони навколишнього середовища (ОНС) та іншим.

У традиційній структурі вітчизняного експорту провідні позиції посідають чорні метали і вироби з них, продукція нафто-хімічної та деревообробної промисловості, вантажні автомобілі та харчові продукти.

Структура імпорту із Республіки Польщі представлена кам'яним вугіллям (із 2014 року), устаткуванням для харчової й електротехнічної промисловості, медикаментами, продукцією легкої промисловості та товарами широкого вжитку.

Історія інституційного забезпечення україно-польської співпраці сягає січня 1997 року, коли ратифіковано “Меморандум про заходи відносно лібералізації торгівлі між Україною та Республікою Польща”, а в березні 1998 року - підписано Пам'ятну записку про виконання домовленостей, закріплених у положеннях цього Меморандуму.

З початком повномасштабної Російсько-Української війни, у червні

2022 року Україною та Польщею підписано “меморандум щодо розробки інструментів сприяння торгівлі”.

Разом із тим, як зазначалось вище, поточний стан торгово-економічної співпраці між Україною та Республікою Польщею не реалізує ресурсний потенціал обох держав. Тривають переговори відносно участі польських підприємств у післявоєнному спорудженні на території України підприємств, спеціалізованих на виробництві хімічних каталізаторів.

З метою інтенсифікації розвитку виробничого комплексу асоціації “Єврорегіон Буг” передбачена реалізація низки спільних проектів, поміж котрих виділимо будівництво транспортних розв’язок через рік Західний Буг у межах пункту пропуску «Ягодин-Дорогуськ» із подальшою модернізацією вказаного пункту пропуску, котре здійснюватиметься вітчизняною та польською сторонами). На післявоєнний час перенесено й заходи із реконструкції прикордонного переходу “Устилуг-Зосін” (Волинська область) із одночасним збільшенням його пропускної здатності.

Ключовими галузями коопераційної співпраці між Україною та Республікою Польщею вважаємо:

У транспортній галузі:

1. збільшення пропускної здатності автомобільних переїздів Гребенне - Р. Руська, Ягодин-Дорогуськ і будівництво паралельного мосту у межах цього переїзду;

2. будівництво міждержавних піших переходів у межах пунктів пропуску: Краківець, Смільниця (Львівська обл.), Устилуг (Волинська область);

3. будівництво панєвропейської магістралі Лісабон-Київ;

4. опрацювання загальної концепції розвитку швидкісних автомобільних доріг, котре входить у наступний етап розвитку панс’європейських магістралей;

5. формування концепції міжнародного інтермодального коридору Балтійське - Чорне море (порти Гданськ-Одеса).

Незважаючи на тривалу історію співпраці у галузі машинобудування, оборонно-промислового комплексу та конверсії, значного розвитку вона набула саме з початком військових дій на території України.

Протягом останніх десятиліть міністерствами, відомствами і організаціями промислового комплексу здійснено низку знакових кроків до налагодження більш тісної співпраці із відповідною галуззю Республіки Польщі. Зокрема, завдяки підписаній 16 червня 1996 року у Варшаві Угоді між Міністерством Машинобудування України та Міністерством промисловості Республіки Польщі “Про співпрацю у галузі машинобудування” надано імпульс у розвитку співпраці у наведеній галузі. Незважаючи на її позитивну роль, необхідно наповнити реалізацію її положень практичними результатами, що полягають у розширенні номенклатури товарів, котрі виготовлено у рамках кооперації із виробництва продукції народного споживання на вітчизняних конверсійних підприємствах.

Із підприємствами промислового комплексу Республіки Польщі обговорено питання відносно можливості співпраці щодо виробництва:

1. дизельних двигунів для локомотивів;
2. широкої номенклатури гальмівної апаратури;
3. нового покоління електродвигунів;
4. літаків та подальшого їх експлуатаційного ремонту.

Протягом останнього десятиліття значно розвинуто масштаби співпраці України та Республіки Польщі у сфері оборони.

Зокрема, у вересні 2015 року Укроборонпромом досягнуто домовленості щодо співпраці між державним підприємством “Антонов” з польською корпорацією “WB Electronics”, згідно котрої Україна застосовуватиме технології польської корпорації у процесі розробки новітнього тактичного безпілотного авіакомплексу для збройних сил України [2].

У рамках дванадцятої Міжнародної спеціалізованої виставки “Зброя і

безпека 2015” державним підприємством “Житомирський бронетанковий завод” підписано угоду відносно співпраці із польською корпорацією PSO, згідно котрої завод одержав технології виробництва й оснащення бронетанкової техніки сучасними оптичними приладами.

Концерн Укроборонпром протягом 2017 року успішно зреалізував ряд міжнародних проектів. Спільно із польськими партнерами створено і продемонстровано два новітні українсько-польські проекти: основний модифікований бойовий танк РТ-17 і систему залпового вогню підвищеної дальності ZRN-01 Stokrotka [2].

Певну перспективу у розвитку військово-технічної співпраці із Республікою Польща наша держава зберігає завдяки розвитку наступних сфер:

1. здійснення Україною діяльності із ремонту й обслуговування значної номенклатури військової техніки радянського зразка, котра залишається на озброєнні збройних сил Республіки Польщі. При цьому найбільш актуальними є бойові кораблів та літаки;
2. проведення науково-дослідної роботи щодо створення новітніх зразків військової техніки і зброї стандартів НАТО;
3. співпраця у сфері виробництва авіатехніки, танків й іншої військової техніки та обладнання.

На промислових підприємствах, для яких характерна конверсія, сформувались сприятливі умови для здійснення кооперації виробництва широкої номенклатури побутової техніки, машин й устаткування для переробки аграрної продукції.

У галузі промисловості перспективною практикою налагодження зустрічних поставок вітчизняної залізної руди для подальшого обміну на польське коксівне вугілля і доопрацювання питань співпраці для спільного виходу на ринки третіх держав.

Початком співпраці держав у сфері металургії вважаємо підписання А. Квасневським та Л. Кучмою Протоколу у травні 1997 року намірів про

співпрацю вітчизняних і польських підприємницьких структур у галузі металургії. До їх числа включено Міністерство Промисловості України, Товариство з обмеженою відповідальністю “Укрметал” і польську корпорацію СА “ІМПЕКСМЕТАЛ”.

У сфері аграрного виробництва:

Співпрацю у секторі АПК варто розвивати у наступних галузях:

- створення спільних підприємств у сфері виробництва аграрної продукції (олійні культури, цукровий буряк, соняшник тощо), котрі стануть конкурентоздатними на європейському ринку збуту;

- післявоєнна організація на території нашої держави спільного виробництва обладнання, призначеного для впровадження технологічних процесів у овочівництві, вирощуванні зернових, тваринництві та ін.

У галузі фармацевтичної промисловості:

Значної актуальності для обох держав набула співпраця у галузі фармацевтичної промисловості, що зумовлено відносно низькою вартістю вировини в Україні, а також значним рівнем конкуренції у цій сфері на території Європейського Союзу.

Інвестиції, у тому числі, можуть бути залучені для прискорення реалізації наступних перспективних проєктів:

1. виробництво вітамінів та мультивітамінів із використанням як сировини концентратів соків, фруктів, овочів із подальшим додаванням вітамінів, мікроелементів, сорбентів на базі виробничого об’єднання «Вітаміни» у місті Умань (орієнтована сума інвестицій - 80 млн. дол. США);

2. впровадження на підприємствах Львівської області виробництва бактеріальних препаратів та вакцин (орієнтована сума інвестицій - понад 180 млн. дол. США);

3. розвиток на базі АТ “Галичфарм” виробництва серцево-судинних та знеболюючих засобів, нефузійних розчинів (орієнтована сума інвестицій - 17 млн. дол. США);

У науково-технічній сфері (НТС):

Науково-технічна співпраця між Україною та Республікою Польща провадиться у рамках підписаної між Урядом України і Урядом Республіки Польща Угоди про співпрацю у сфері науки та технологій, укладеної ще у січні 1993 року.

У рамках українсько-польського співробітництва сформовано українсько-польську Комісію із питань співпраці у галузі науки та технологій.

В Україні проводиться збір та аналіз пропозицій від вітчизняних наукових організацій відносно реалізації науково-дослідних проектів за узгодженими пріоритетними напрямками науково-технічного розвитку.

У сфері забезпечення енергетичної безпеки:

З позиції економічної безпеки для нашої держави критичним постає питання максимальної диверсифікації джерел залучення енергоресурсів.

Найбільш реальними вважаємо перспективи здійснення наступних заходів з метою співпраці із бізнес-структурами Республіки Польщі:

1. кооперування нафтопереробних потужностей для виробництва мастил і присадок до них;

2. постачання паливно-мастильних матеріалів із польських нафтопереробних заводів у західний регіон України;

- 3 обмін новітніми технологіями у сфері нафтопереробки і торгівлі нафтопродуктами із можливістю створення спільних підприємств.

Активізація співпраці у обраній галузі здатна внести вагомий вклад у процес виходу нашої держави із енергетичної кризи, що виникла внаслідок обстрілів нашої держави російською армією.

Як майбутній член Європейського Союзу наша держава є зацікавленою в участі у процесі реалізації взаємовигідних європейських проектів. Задля цього необхідно налагодити нові, нетрадиційні форми співпраці. Однією із них є вважаємо розбудову відносин так званого “особливого партнерства” між Україною, Республікою Польщею і Федеративною Республікою Німеччиною. Формування подібного

“Трикутника” матиме стабілізуючий вплив на соціально-економічну ситуацію на європейському континенті. Планується, що процес формування та розвитку особливого партнерства поміж вказаними трьома державами значно прискориться із набуттям Україною у червні 2022 року статусу кандидата на членство в Європейському Союзі.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИКА ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ.

2.1. Аналіз торгівельно-економічної співпраці між державами.

Республіка Польща протягом понад року повномасштабної збройної агресії російської Федерації стала одним із ключових союзників нашої держави. Президентом України у ході власного візиту до Варшави у квітні 2023 року заявлено, що у подальшому між нашими державами не існуватиме жодних перепон, у тому числі - політичного, історичного та економічного характеру.

Власне, відносно останнього пункту заяви, можемо стверджувати: Польща із початком війни вийшла на друге місце у переліку торгових партнерів та експортних ринків нашої держави.

Республіка Польща є стратегічним партнером нашої держави, із котрим Україна реалізує двосторонній діалог і поглиблює транскордонне економічне співробітництво. Незважаючи на складну історію формування ринкової економіки, українсько-польські економічні відносини стали зразковими для більшості держав Центрально-Східної Європи, поетапно трансформуючись у торгівельне об'єднання.

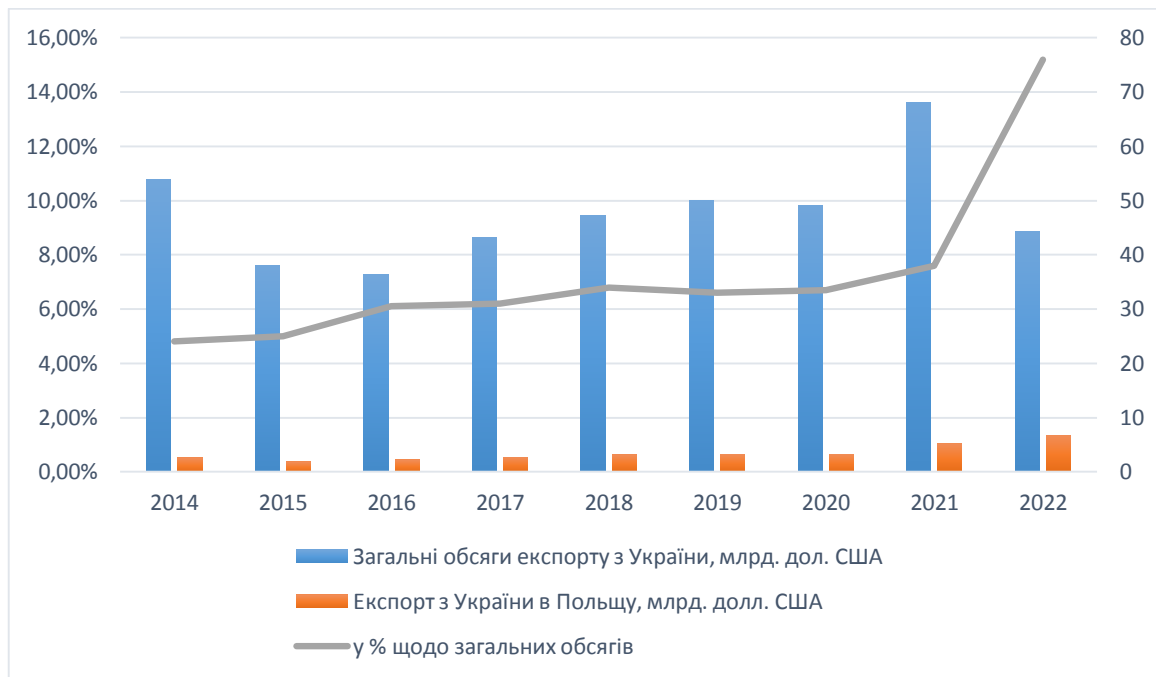
Динаміку зміни обсягів торгівлі поміж нашими державами подано на рис. 2.1.

Зокрема, у кризовому 2014 році нашою державою експортовано до Республіки Польщі товарів та послуг на понад 2,6 млрд доларів США, що склало близько 5% від сумарного обсягу торгівлі за досліджуваний.

У наступному, 2015-му році обсяг експорту продукції до Польщі знизився на чверть, склавши понад 1,9 млрд доларів, що пов'язано із наслідками вторгнення Російської Федерації у Південно-Східну Україну. У цьому контексті варто зазначити, що протягом вказаного періоду сумарні показники експорту України упали більш на понад 29% (до 38,1 млрд доларів).

Зумівши перелаштувати економіку в умовах окупації низки

промислових регіонів, наша держава досягла відносно значних темпів розвитку економіки, що у свою чергу відобразилось і на показниках експорту в сусідню державу.

Рис. 2.1. Динаміка експорту з України у Республіку Польщу.

Джерело: [3,14].

Протягом наступних років Україна стабільно нарощувала експорт до Республіки Польщі: протягом 2016 року реалізовано товарів та послуг на понад 2,2 млрд доларів США (зростання 11,4%), протягом 2017 року - на 2,8 млрд доларів США (зростання 23,9%), протягом 2018 року - на майже 3,3 млрд доларів США (зростання 19,7%), протягом 2019 року - на 3,3 млрд доларів США (зростання 1,2%). Протягом цього періоду частка експорту до Республіки Польщі перевищила 6% сумарного обсягу експорту.

У подальшому на характер економічної співпраці загалом та обсяг експорту із України - зокрема вплинула низка чинників неекономічного характеру.

Із початком пандемії “COVID-19”, що спричинило карантинні обмеження, відбулось зниження інтенсивності економічної співпраці, 2020 році сукупний обсяг експорту товарів нашою державою знизився. Вказана тенденція характерна і для торгівлі із Республікою Польща.

Відповідно до загальносвітових тенденцій відновлення економіки, протягом 2021-го року Україною різко нарощено обсяг експорту, при цьому експорт товарів та послуг до Республіки Польщі зріс у півтори рази - до понад 5,2 млрд доларів США, що є максимальним показником за період Незалежності нашої держави.

Очевидно, повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну спричинило окупацію значної частини нашої держави, зупинку підприємств, падіння рівня трудових ресурсів, і як наслідок - показників функціонування економіки України, одним із котрих є експорт, обсяг котрого впав на понад 35%.

Характерно, що у даному випадку зафіксовано обернений кореляційний зв'язок, що проявляється у зростанні експорту до Республіки Польщі на понад 30,1% - до майже 6,7 млрд. доларів США.

Очевидно, це спричинено низкою чинників, серед котрих: перекриття морського сполучення України збройними силами Російської Федерації, накладання санкцій та повне припинення торгівлі із ворожими державами а також введення пільгового режиму митної торгівлі зі сторони Європейського Союзу.

Розвиток міжнародних економічних відносин сформував стійку тенденцію до зростання міжнародного ринку послуг та збільшення їхньої частки у глобальних експортно-імпортних операціях.

У структурі експорту провідних держав світу частка послуг досягла рівня 25-30%, що свідчить про їх значний технологічний розвиток та науково-технічний потенціал, турботу про збереження навколишнього природнього середовища.

З іншого боку протилежна тенденція характерна для держав “другого” та “третього” світу, більшість із котрих щойно завершили процес індустріалізації та активно нарощують виробництво товарів.

У цьому контексті варто звернути увагу на баланс експорту товарів та послуг у сукупній структурі експорту до Польщі.

Згідно результатів таблиці 2.1. структура експортних операцій нашої держави до Республіки Польщі характеризувались значним переважанням обсягу реалізованих товарів над послугами, частка котрих не перевищувала 22%. Варто зазначити, що показник частки реалізованих послуг у Республіку Польщу значно корелює із загальним станом вітчизняної економіки, досягши власного максимуму у 2018-2019 роках (відповідно - 22,5% та 21,2%), що ознаменувались найбільшими показниками економічного зростання нашої держави.

Таблиця 2.1 - Динаміка експорту товарів та послуг України в Республіку Польщу за 2014- 2022 рр., млн. дол. США

Показник / Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Експорт товарів України в Польщу у, млн. дол. США	2344,7	1777,3	2100,1	2524,6	2481,0	2604,1	2864,2	4812,7	6413,8
Експорт послуг України в Польщу, млн. дол. США	256,6	143,9	131,1	217	719,9	700,1	463,2	395,9	288,6
Частка товарів у загальній структурі експорту, %	90,1	92,5	94,1	92,0	77,5	78,8	86,0	92,4	95,6
Показник зростання ВВП України, %	-28,1	-31,3	2,9	20,2	16,7	17,5	1,2	28,6	-29,1
Сумарний обсяг експорту	2601,3	1921,2	2231,2	2741,6	3200,9	3304,2	3327,4	5208,6	6702,4

Джерело: [3,14].

У той же час у найбільш важкі часи пандемії коронавірусу та повномасштабного військового вторгнення російської Федерації показник експортованих послуг коливався у межах 4-7%.

Детальний аналіз галузей, котрі сформували вказаний обсяг експорту з України до Республіки Польщі, здійснено при формуванні товарної структури експорту до сусідньої держави, що представлено таблиці 2.2.

Результати аналізу, продемонстровані у таблиці 2.2. вказують на поступове збільшення експорту товарів до Республіки Польщі протягом досліджуваного періоду. Цьому сприяло значне збільшення обсягів експорту жирів та олій тваринного або рослинного походження (у понад 9,97 раз), їстівних плодів та горіхів (у 7,58 раз), молока та молочних продуктів (у майже 6 раз) та виробів із деревини (у 5,27 раз)

Аналіз структури товарів демонструє дві ключові тенденції. Із одного боку характерне зростання кількісних показників експорту практично усієї номенклатури товарів протягом 2018-2021 років, що пов'язано із низкою чинників: зростанням вітчизняної економіки, становленням виробництва продукції із високою валовою доданою вартістю, спрощенням митних барерів та розширенням квот, що надавались країнами-членами ЄС.

Значно змінило кількісну та якісну диспозицію експортованих товарів повномасштабне вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року, котре мало наслідком окупацію промислових регіонів Південно-Східної України, а також зупинку внаслідок обстрілів окремих металургійних комбінатів, що відобразилось на функціонуванні металургійної галузі.

З іншого боку, зняття державами Європейського Союзу (до складу котрого входить Республіка Польща) обмежень на експорт широкої номенклатури вітчизняних товарів сприяло зростанню експорту агропромислової продукції до Польщі.

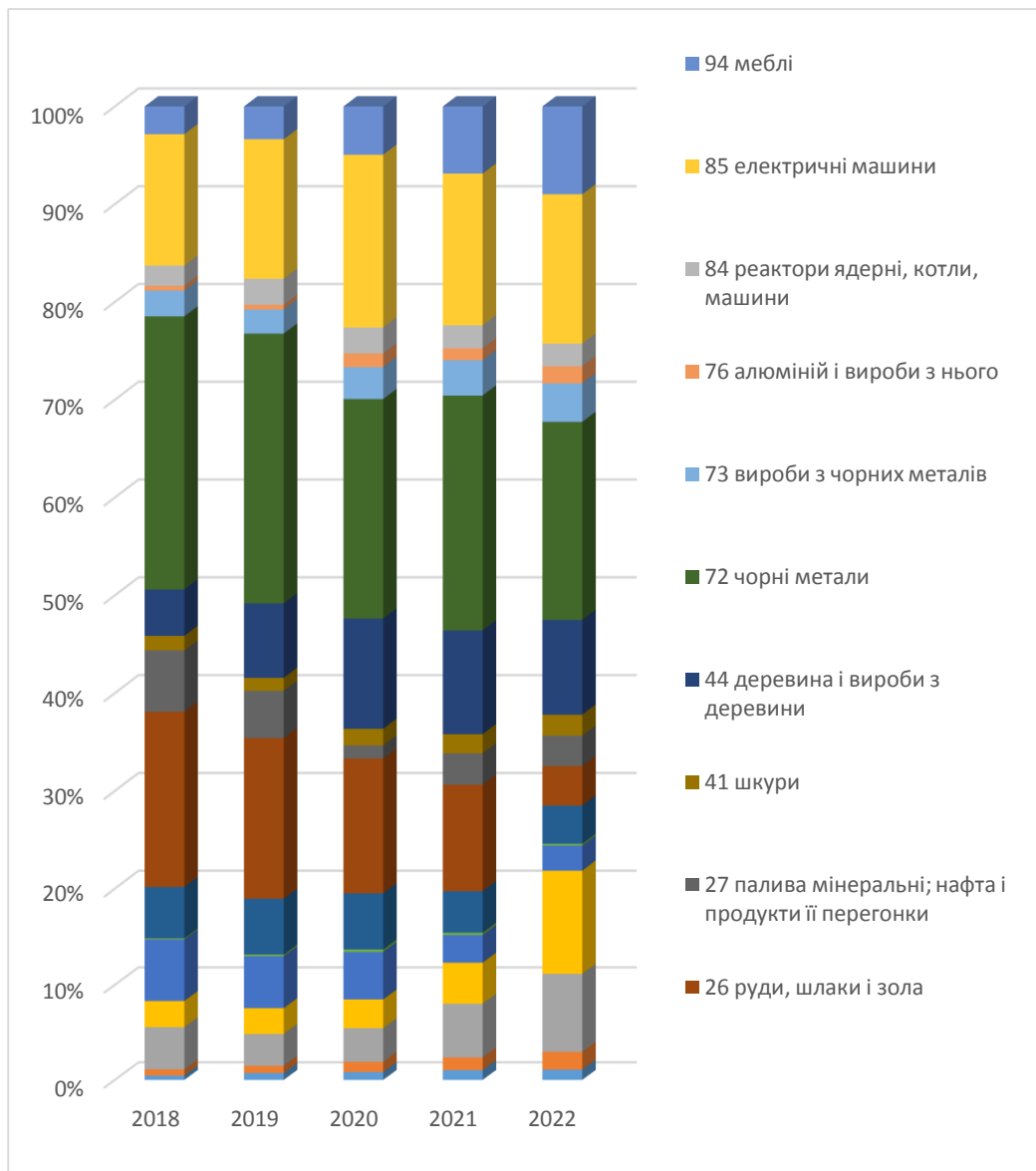
Зокрема, протягом 2022 року експорт руди, шлаків і золи скоротився на понад 50%, у той же час жирів та олій тваринного або рослинного походження - зріс 3.27 раз, насіння і плодів олійних рослин - майже удвічі, що значно розширило частку продукції сектору АПК у сукупному експорті нашої держави.

Таблиця 2.2.–Аналіз товарної структури експорту України до Республіки Польщі у млн. дол. США [3,14].

Показник за УКТЗЕД	2018	2019	2020	2021	2022	Зміна показника 2022 до 2018 р, у %	Зміна показника 2022 до 2021 р, у %
	вартість, млн. дол. США	вартість, млн. дол. США	вартість, млн. дол. США	вартість, млн. дол. США	вартість, млн. дол. США		
	2481,0	2604,1	2864,2	4812,7	6413,8		
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	11,57	19,01	23,78	49,44	68,98	у 5,96 р.	39,5
08 їстівні плоди та горіхи	15,88	19,69	30,71	64,34	120,37	у 7,58 р.	87,1
12 насіння і плоди олійних рослин	110,16	87,19	101,42	272,33	526,94	у 4,78 р.	93,5
15 жири та олії тваринного або рослинного походження	68,62	70,87	86,58	207,66	684,63	у 9,97 р.	у 3,29 р.
20 продукти переробки овочів	160,33	142,07	142,75	139,75	164,31	2,51	17,6
21 різні харчові продукти	3,21	4,91	8,21	12,29	12,43	у 3,87 р	1,1
23 залишки і відходи харчової промисловості	130,85	150,46	166,08	204,87	250,71	91,61	22,4
26 руди, шлаки і зола	444,81	428,09	394,76	524,01	259,22	-41,72	-50,5%
27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	155,52	125,81	38,25	154,54	199,09	28,09	28,84
41 шкури	36,81	34,42	48,75	94,21	137,92	у 3,74 р.	46,47
44 деревина і вироби з деревини	117,88	198,40	323,13	510,36	621,34	у 5,27 р.	21,77
72 чорні метали	692,81	718,44	642,84	1156,23	1299,04	87,51	12,47
73 вироби з чорних металів	65,48	64,08	93,34	173,47	252,08	у 3,85 р.	45,33
76 алюміній і вироби з нього	12,06	12,64	40,22	59,03	112,68	у 9,34 р.	90,97
84 реактори ядерні, котли, машини	51,26	69,04	75,92	113,20	148,31	у 2,89 р.	31,04
85 електричні машини	333,53	371,80	506,20	746,72	980,18	у 2,93 р.	31,63
94 меблі	70,23	87,18	141,26	330,23	575,58	у 8,19 р.	74,38

Візуально товарну структуру експорту України до Польщі зображено на рисунку 2.2.

Рис. 2.2. Структура експорту товарів із України до Республіки Польщі
Джерело: [3,14].

Відносно показників імпорту продукції із Республіки Польща в Україну, можемо зауважити схожу тенденцію.

Імпорт товарів із Республіки Польщі нашою державою нарощено протягом періоду 2014-2022 років майже удвічі - із 2,9 до понад 5,5 млрд доларів США.

Протягом 2014-2015 років обсяг імпорту стабільно скорочувався у зв'язку із згадуваними агресивними діями Російської Федерації, а далі, з відновленням економіки та зростанням добробуту населення - почав зростати. Протягом 2016 року Україною імпортовано польські товари та

послуги на суму понад 2,7 млрд доларів США (зростання 15,9%), протягом 2017 року - на 3,3 млрд доларів США (зростання 28,2%), протягом 2018 року - на понад 3,6 млрд доларів США (зростання 5,4%), протягом 2019-2020 років - на 4,1 мільярди, у 2021 році - на майже 5 млрд. доларів США(+19,8%) (рис. 2.3.).

Рис. 2.3. Динаміка імпорту в Україну з Республіки Польщі.

Джерело: [3,14].

Протягом минулого року, котрий пройшов в умовах бойових дій обсяг імпорту із Республіки Польщі перевищив 5,5 млрд доларів, таким чином зафіксоване зростання на понад 12,2%, незважаючи на сукупне скорочення імпорту нашою державою.

Розглянути імпорتنу динаміку за останні роки можна за поданою табл. 2.3. Дані аналізу, подані у таблиці 2.3. демонструють, окрім практично двократного зростання сукупного обсягу імпорту із республіки Польщі в Україну, відносно вагому частку послуг, котра стабільно зростала із 12,7% у 2015 році до 24,8% у 2021 році. На жаль, початок бойових дій негативно відобразились на експорті послуг, скоротивши його практично утричі.

Таблиця 2.3. - Динаміка імпорту в Україну із Республіки Польщі за 2014-2022 рр., млн. дол. США

Показник / Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Імпорт товарів в Україну з Польщі у, млн. дол. США	2571,3	2013,3	2163,3	2854,9	3190,5	3198,5	3166,7	3723,1	5078,0
Імпорт послуг в Україну з Польщі, млн. дол. США	450,2	292,8	571,5	588,9	430,9	923,2	972,7	1227,8	423,6
Частка товарів у загальній структурі імпорту, %	85,1	87,3	79,1	82,9	88,1	77,6	76,5	75,2	92,3
Сумарний обсяг імпорту	3021,6	2306,2	2734,9	3443,9	3621,5	4121,8	4139,5	4951,0	5501,7

Джерело: [3,14].

Детальний аналіз динаміки імпорту товарів й послуг із Польщі у розрізі структури товарів і послуг подано у таблиці 2.4.

Результати аналізу демонструють стійку тенденцію до зростання імпорту практично усієї товарної номенклатури. Найбільший ріст продемонстрували галузі, практично не представлені у структурі імпорту у 2018 році (позиції “шкури”- у понад 30 раз, “різні готові вироби” - у 12,1 раз, “інші готові текстильні вироби” - у 2,79 раз). Пов’язуємо це із будівництвом на території України низки переробних комплексів, а також налагодженням торговими мережами прямих поставок окремих товарів. Значну увагу варто приділити значному зростанню протягом останнього досліджуваного 2022 року показників імпорту засобів наземного транспорту (зростання 44,13% відносно 2021 року), причинами якого вважаємо два ключові чинники:

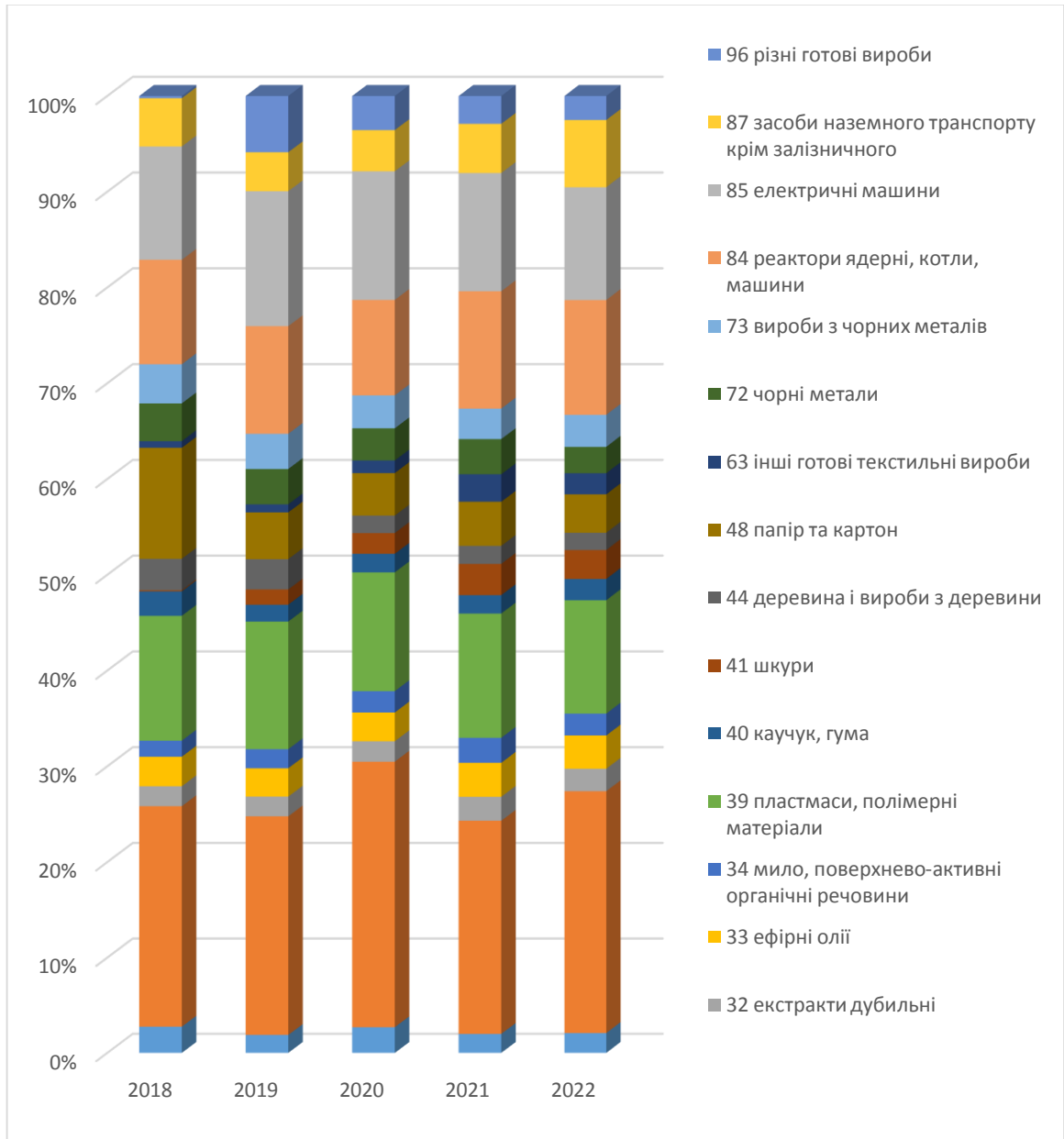
1. Введення на початку повномасштабного вторгнення так званого “нульового розмитнення”, котре збільшило привабливість ввезених із закордону (у т.ч. - Республіки Польщі) автомобілів;

Таблиця 2.4 - Товарна структура імпорту із Республіки Польщі до України, млн. дол. США, [3,14]

Показник УКТЗЕД	Рік					Зміна показника 2022 до 2018 р, у %
	2018	2019	2020	2021	2022	
Всього	3021,6	2306,2	2734,9	3443,9	3621,5	19,85
02 м'ясо та їстівні субпродукти	83,12	43,46	73,60	68,63	75,42	-9,26
27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	697,83	528,07	760,38	769,04	917,01	31,41
32 екстракти дубильні	62,68	47,52	58,36	86,00	84,94	35,51
33 ефірні олії	93,15	68,23	81,91	122,36	125,65	34,89
34 мило, поверхнево-активні органічні речовини	50,82	45,99	61,04	89,98	82,92	63,16
39 пластмаси, полімерні матеріали	393,90	307,35	339,33	446,86	428,80	8,86
40 каучук, гума	77,33	40,57	52,92	65,97	80,38	3,94
41 шкури	3,52	36,82	59,18	112,60	109,39	у 30,1 р.
44 деревина і вироби з деревини	99,09	72,96	49,90	64,62	65,47	-33,93
48 папір та картон	350,14	112,46	121,52	158,78	145,19	-58,53
63 інші готові текстильні вироби	21,09	19,46	35,90	98,96	79,99	у 2,79 р.
72 чорні метали	119,10	85,16	91,82	126,48	99,58	-16,39
73 вироби з чорних металів	123,38	84,64	93,92	109,64	121,12	-1,83
84 реактори ядерні, котли, машини	329,67	259,21	272,70	421,84	434,10	31,68
85 електричні машини	357,52	325,03	367,31	425,23	426,58	19,32
87 засоби наземного транспорту крім залізничного	152,26	93,76	117,63	176,68	254,04	66,85
96 різні готові вироби	6,99	135,52	97,49	100,27	90,93	у 12,1 р.

2. Необхідність закупівлі автомобільного транспорту для потреб Збройних Сил України.

Візуально товарну структуру імпорту України до Республіки Польщі зображено на рисунку 2.4.

Рис. 2.4. Товарна структура імпорту Республіки Польщі до України, %
Джерело: [3,14].

Необхідно відзначити падіння показників низки товарів, виробництво котрих налагоджено у західних областях України. У першу чергу йдеться про виробництво паперу та картону (обсяг падіння 58,53%), деревини та виробів із неї (падіння 33,93%) а також м'ясних продуктів (падіння 9,26%).

Характерно, що початок бойових дій практично не змінив структуру та динаміку імпорту із Республіки Польщі (окрім описаного вище), що дає підстави включати Республіку до п'ятірки українських торгових держав-партнерів із найвищими показниками товарообігу у сільськогосподарських і харчових продуктах.

2.2. Інвестиційна активність польських та українських компаній.

Наша держава зацікавлена у поглибленні торгівельно-економічної співпраці, збільшенні показників експорту й диверсифікації агропромислової продукції у повоєнний період; очікує розвитку поточних та формування перспективних двосторонніх проектів із залученням зовнішніх інвестицій (у т.ч. - у сектор АПК), участі польської економіки у процес відновлення вітчизняної економіки. Окрім цього, польським корпораціям, як альтернатива залученню усе більш дефіцитних вітчизняних трудових ресурсів пропонується спільне виробництво спеціалізованих товарів, котрі у перспективі продаватимуться на ринку Європейського Союзу а також Північної Америки.

Активізація інвестиційної співпраці є одним із ключових напрямків покращення міжнародних відносин між нашими державами. Для вітчизняної економіки залучення прямих іноземних інвестицій у державу є одним із елементів ресурсного потенціалу, котрі сприятимуть підвищенню показників ефективності її функціонування, стимулюючи соціально-економічний розвиток відповідних регіонів на макрорівні та територіальних громад - на мікрорівні.

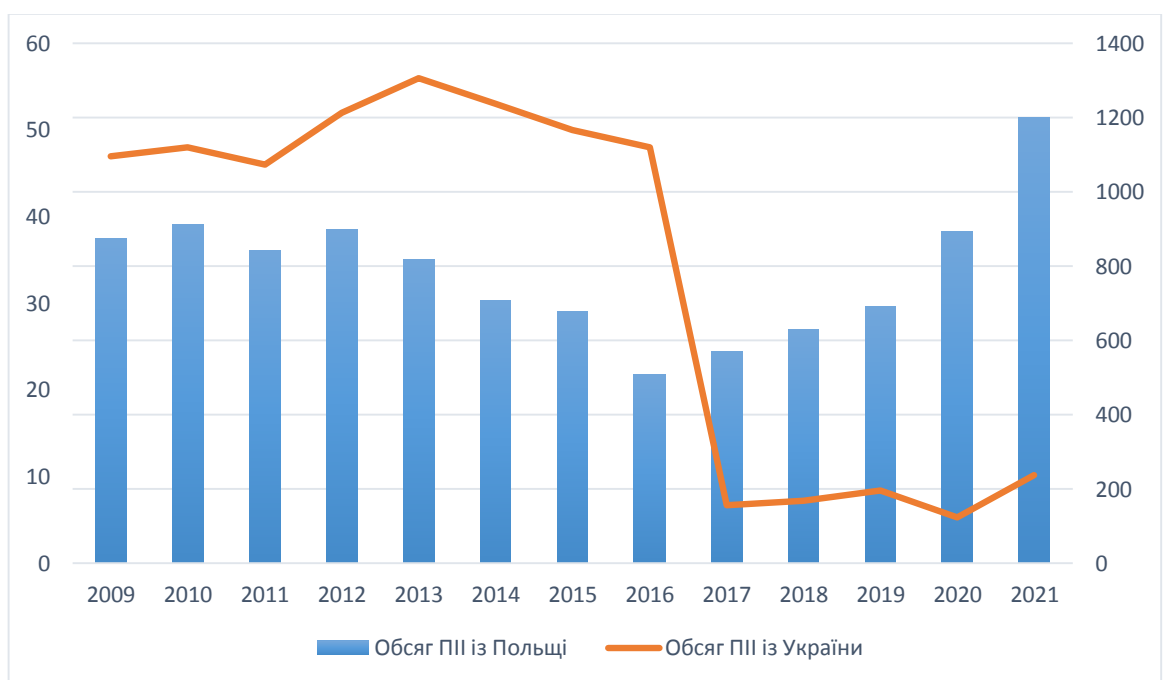
На жаль, перші спроби інвестиційної співпраці України із Республікою Польщею зазнали значних труднощів, пов'язаних у першу чергу із відсутністю продуманої форми залучення інвестиційних ресурсів із Польщі, а також незадоволенням закордонних інвесторів процесом впровадження інновацій у економіку України.

Характерно, що активізація процесу демократизації державного

управління після перемоги Революції Гідності та старт процесів бюджетної та управлінської децентралізації призвів до зростання обсягу залучених інвестицій із Польської Республіки.

Зокрема, на рисунку 2.5. продемонстровано динаміку інвестиційної співпраці України та Республіки Польщі, котра демонструвала зростання протягом 2015-2021 років [6].

На жаль, даних відносно прямих іноземних інвестицій у розрізі держав походження капіталу наразі немає, тож ми у ході дослідження оперували даними за 2009-2021 роки.

Рис. 2.5. Динаміка інвестиційної співпраці між країнами, млн. дол. США

Джерело: [6].

Результати дослідження демонструють практично односторонню направленість капітальних інвестицій. Період після 2015 року, коли після окупації частини Донбасу металургійні комбінати зупинили інвестиції у польські структури, охарактеризувався виключно епізодичними інвестиціями з боку України, що на фоні сумарних іноземних інвестицій протягом 2021 року у обсязі 24,8 млрд. долл. США складає менш ніж 0,01%.

У той же час, після приходу до влади в Україні демократичних сил обсяг польських інвестицій зріс практично 2,4 рази. Зокрема, протягом

2015-2021 років обсяг прямих іноземних інвестицій із Республіки Польщі зріс із 509 млн. дол. США до 2,4 млрд. Значний вплив на цей процес відіграв старт процесів децентралізації державного управління, що значно розширив умови для транскордонної співпраці наших держав.

Характерно, що Республіка Польща є однією із небагатьох держав, котрі збільшили обсяг інвестицій у період пандемії COVID-19, збільшивши їх на 73,1%.

Незважаючи на повномасштабне військове вторгнення Російської Федерації до України, Республіка Польща продовжила заходи із військової та економічної підтримки нашої держави. Зокрема, згідно інформації Уряду України, Польська Республіка є лідером відносно обсягів двосторонньої торгівлі товарами та послугами поміж торвових партнерів України у Європейському Союзі, із питомою вагою понад 18,5%.

Як вже зазначалось вище, протягом війни товарообіг між нашою державою та Республікою Польщею зріс. Протягом першого півріччя 2023 року цей показник прогнозується обсяг торгівлі на рівні 7 млрд 812,2 млн доларів, що на понад 18,9% перевищує обсяг торгівлі товарами та послугами протягом відповідного періоду 2022 року.

Протягом 2022-2023 років Польща вийшла у лідери у переліку держав-донорів, котрі допомагають Україні підтримувати економічну стабільність в умовах війни із російською Федерацією. Сумарна допомога Республіки Польщі за час війни перевищила 3,1 млрд дол. Розрахунок обсягу допомоги нашій державі у відношенні до національного валового продукту демонструє, що Польща демонструє третій показник (0,5% ВВП) поміж держав світу, “поступаючись” виключно Естонії (понад 0,8% ВВП) і Латвійській Республіці (близько 0,75% ВВП).

У цей же час обсяг військової допомоги Україні від сусідньої держави перевищує \$2 млрд, поступаючись основним донорам України: Сполученим Штатам Америки та Великій Британії [18].

Торгово-економічна й інвестиційна співпраця із Польщею є одним із

стратегічних пріоритетів у процесі усього періоду незалежності України. Ключові завдання включають, окрім зростання показників двосторонньої торгівлі, впровадження якісних змін у її структурі, зокрема - розширення інновацій у сфері логістики і промисловостей, диверсифікацію взаємної торгівлі та активний розвиток сфери послуг [19].

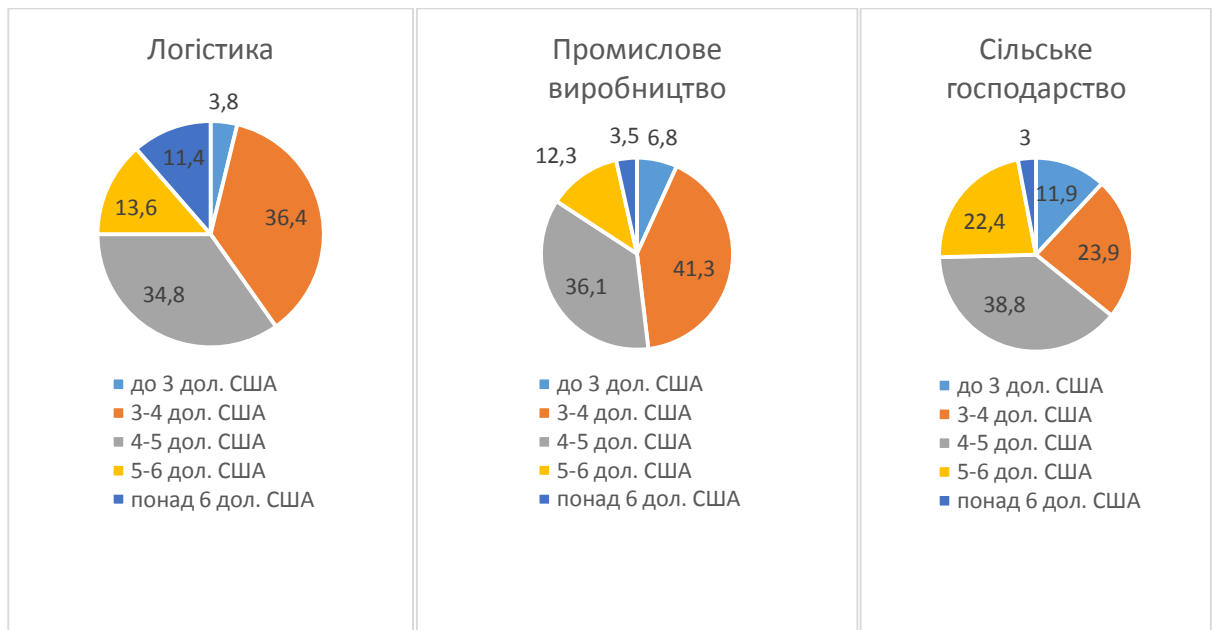
У контексті співпраці України та Польщі у сфері економіки неможливо оминати взаємини держав відносно трудових ресурсів.

Економіка Польщі, котра демонструє одні із найвищих у межах Європейського Союзу темпів росту вимагає залучення усе більшої кількості трудових ресурсів, що у поєднанні із падінням затрат на оплату праці значно посилює конкурентоздатність польської продукції.

У цьому контексті Україна є донором робочої сили, заміщуючи значну кількість польських працівників, котрі мігрують у більш розвинені держави Західної Європи, зокрема - Великобританію (1,1 млн. осіб), Федеративну Республіку Німеччину (750 тис. осіб) та Нідерланди (близько 300 тис. осіб) [38]. Аналізуючи останнього матеріали офіційних джерел та думки експертів, можемо дійти висновку про зростання показників трудової міграції протягом останнього десятиліття. Згідно даних Польського центрального банку (NBP), у Республіку Польщу протягом 2017-2021 років щорічно приїжджало понад 200000 працівників-мігрантів із України [29].

Дані відкритих джерел демонструють значну залежність рівня оплати праці вітчизняних працівників у Польщі від терміну перебування та досвіду праці. Зокрема, найвищим рівнем доходів характеризується сфера транспортних перевезень та логістики, для якої характерний середній оклад у розмірі 4,8 долл. США (у еквіваленті) та промислове виробництво із середнім окладом близько 4,6 долл. США у еквіваленті.

Найменш оплачуваною є сфера сільського господарства, у межах котрої середній оклад не перевищує 4,2 долари США (у еквіваленті) (рис.2.6.).

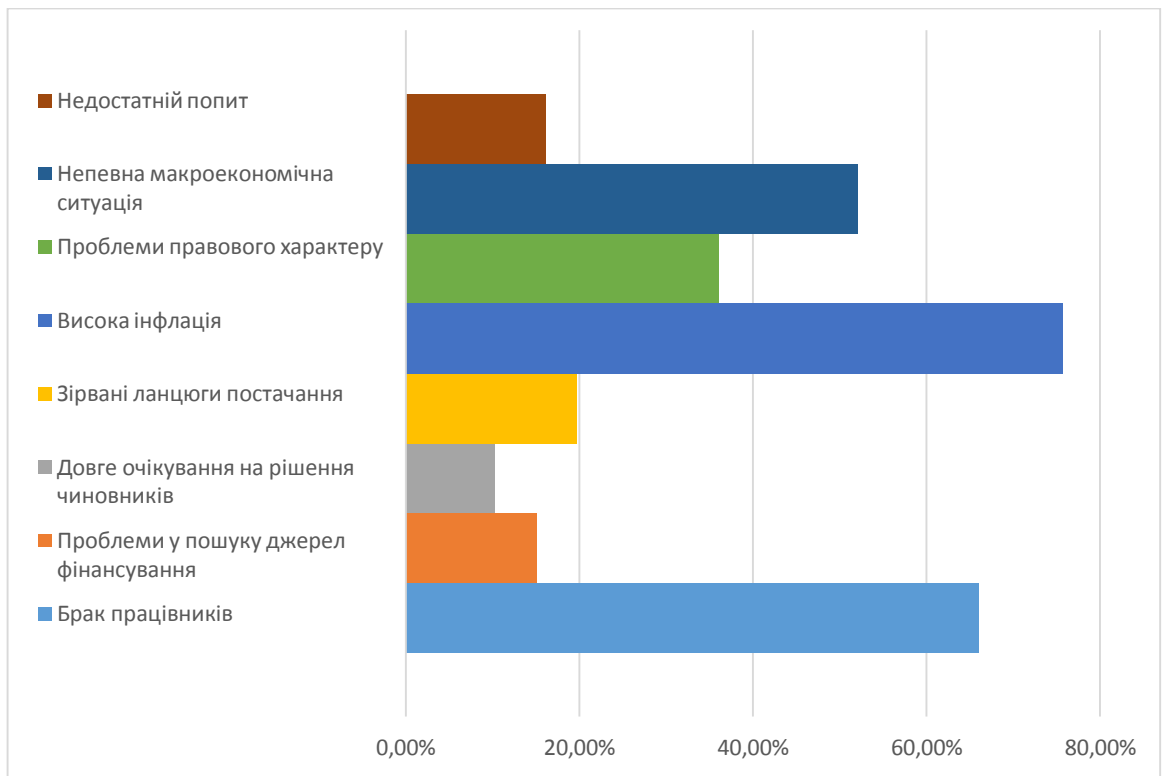
Рис.2.6. Рівень доходів громадян України в Польщі за основними галузями зайнятості*, у %.

Джерело: [4].

Загалом, Республіка Польща, як і інші держави Центральної Європи перебувають у більшій залежності від міграції українських працівників, ніж держави Заходу чи Півдня європейського континенту. Саме тому Республіка Польща (як і сусідні країни) із початком військових дій в Україні та обмеженням на виїзд військовозобов'язаних чоловіків відчули гострий дефіцит саме у "чоловічих" галузях.

Зокрема, аналіз матеріалів Головного статистичного управління Республіки Польщі демонструє, що найбільшу нестачу трудових ресурсів із України відчули саме будівельна сфера, комерційний сектор і сфера послуг (рис. 2.7.).

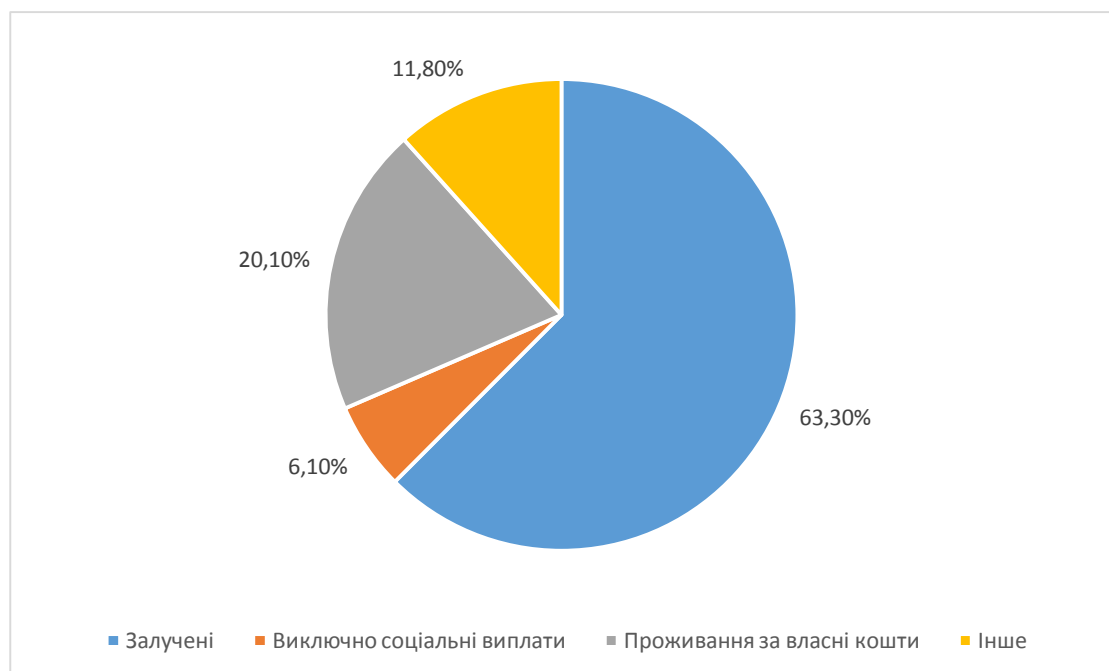
Інтеграція українських біженців відбувається переважно чином завдяки залученості до ринку праці, до котрого якомога швидше прагнуть залучитись вітчизняні біженці, що спричинено соціо-культурними особливостями українських біженців, а також системним заохоченням уряду Польщі.

Рис.2.7. Головні перешкоди розвитку будівельної галузі Республіки Польщі (вересень 2022 р.)

Джерело: [33].

Так, згідно опитування, проведеного Міграційною платформою EWL, понад 63% українських біженців планують працювати у межах Польщі, що значно перевищує показник залученості наших біженців до ринку праці Чехії (52%) та Румунії (27%) (рис.2.8.).

Рис. 2.8. Оцінка залученості українських біженців до ринку праці Республіки Польщі.

Джерело: [11].

Одним із найбільш перспективних напрямів білатеральної науково-технічної співпраці й важливим елементом техніко-технологічного співробітництва вважаємо інноваційну інвестиційну політику України і Республіки Польща у прибутковій галузі економіки: промисловість, енергетику та агропромисловий комплекс. Оскільки інвестиції стимулюють модернізацію виробництва, застосування інноваційних технологій, у першу чергу - задля збереження та посилення конкурентоздатності підприємств на міжнародному ринку, наша держава та Республіка Польща мають значні перспективи для кооперації у сфері інноваційної економіки. У даному випадку відсутні будь-які галузеві обмеження, незважаючи на вагомий потенціал України у наступних сферах: інформаційні технології, авіаційна і космічна промисловість, оборонна й медична сфери. Вагомим недоліком вважаємо є низьку комерціалізацію наукових досліджень та державну підтримку нових стартапів. Республіка Польща здатна допомогти подолати вказану слабкість, пропонуючи власну розвинуту інфраструктуру і капітал. Вважаємо це значною можливістю, оскільки без взаємної допомоги у сфері економіки наші держави не здатні стати регіональними лідерами.

Протягом останніх довоєнних років польські інвестиції у різні сфери вітчизняної економіки перевищили позначку у мільярд доларів США щорічно. Значну частку інвестиційних проектів у галузь промисловості реалізують із застосуванням інноваційних технологій. Так, протягом 2019 року капіталовладення польського походження у промисловість перевищили 50% від сукупного обсягу інвестицій. У нашій державі Україні успішно розвиваються спільні підприємства та компанії із польськими інвестиціями, до переліку котрих варто віднести: фабрику будівельної кераміки “Cersanit”, деревообробну фабрику “Barlinek”, меблеву фабрику “Новий Стиль”, фабрику упаковок “Кен-Пак”, фабрику виробництва автомобільних запчастин “Інтер-Гроклін”, завод, що спеціалізується на металообробці “Полімекс-Мостосталь”, фабрику із виробництва лаків та фарб “Снежка-Україна”, виробника полімерної продукції “Пластикс-

Україна”, виробника алюмінієвих конструкцій “Алюпроф С.А.”, виробника металевих меблевих конструкцій “Літроль-Україна”.

Ключовим напрямком вітчизняних інвестицій у галузі економіки Республіки Польща традиційно є виробництво та переробка агропромислової продукції, сфера інформаційних технологій, а також виробництво освітлювальних приладів. Стратегічними проектами вітчизняних інвесторів у Республіці Польща вважаємо будівництво плодпереробних заводів “Т.В. Fruit Dwikozy”, здійснене українською компанією “Т.В. Fruit”. У 2019 році цим інвестором закладено початок будівництва другого заводу із переробки плодово-овочевої продукції у Мазовецькому воєводстві Республіки Польщі (с. Бжостовець), котрий у перспективі стане одним із найбільш потужних у ЄС з можливістю переробітку понад 5,5 тис. тон яблук та 800 тон різноманітних ягід протягом доби (інвестиції перевищили 40 млн євро).

Неможливо оминати будівництво вітчизняним ПАТ “Іскра” заводу освітлювальних приладів та ламп “Геліос”, корпорацією “Milkiland” Мазовецького сироварного заводу “Ostrowia”, значних інвестицій у польську економіку, здійснених агропромисловою групою “Пан Курчак”, ІТ-компаніями “Miratech 2” і “Soft Serve”, промисловою групою “СКМ” щодо польського металургійного комбінату «Huta Stali Czestochowa» та інших об’єктів економіки сусідньої держави.

Українсько-польська економічна співпраця є доцільною, оскільки держави є сусідами і мають схожі економічні перспективи і стратегічні цілі. Варто зауважити, що економічне співробітництво між двома державами на даний час зазнало значних випробувань неекономічного характеру.

Поширення пандемії “Covid-19” та повномасштабне військове вторгнення у нашу державу, з подальшою окупацією значної частини її території та блокуванням морських портів стало випробуванням на стійкість для економічних зв’язків наших держав. По завершенню 14 місяців україно-Російської війни можна із впевненістю стверджувати, що вони гідно

витримали випробування труднощами.

Наші країни мають значний ресурсний потенціал для розвитку взаємовигідної співпраці, котру варто розширювати і активізувати.

Результати проведеного аналізу поточного стану торгової співпраці демонструють про позитивну динаміку і початок структурних змін у напрямку формування торгового паритету між державами.

2.3. Співпраця в галузі науки, техніки та освіти.

Сусіднє геополітичне розташування України і Польщі стимулює їхню співпрацю у різних сферах життєдіяльності, у тому числі - й науково-технічній.

Розвиток українсько-польської науково-технічної співпраці регулюється значним переліком двосторонніх документів. У перші після здобуття незалежності роки підписано Договір між Урядом України і Республіки Польща (1993) щодо співробітництва у галузі науки і технології. Документ окреслював ключові напрямки співпраці: виконання спільних проектів досліджень та дослідницько-конструкторських наукових розробок, обмін одержаними результатами, стимулювання процесу обміну вченими і фахівцями, які беруть участь у здійсненні цих проектів; демонстрацію результатів спільних досліджень через наукові конференції, симпозиуми, семінари, виставки й інші заходи; спільне опрацювання наукової, науково-технічної інформації та документації; колективне використання науково-дослідних приладів і наукового обладнання; формування спільних науково-технічних центрів і творчих колективів.

Положення Договору допускали існування й інших форм наукової та науково-технічної співпраці на засадах взаємної домовленості. З метою координації зусиль цього ж року сформовано Комісію із питань співпраці у сфері науки та технологій. На жаль, у 2010 році її діяльність була призупиненою до періоду відновлення у 2017 році, коли спільними зусиллями Міністерства освіти та науки України й Міністерства науки і

вищої освіти Республіки Польща укладено ряд двосторонніх нормативних документів, котрі забезпечували інституційну основу взаємовідносин в сфері науки, техніки та технологій.

Найбільш вагомими із них є:

1. Угода поміж Урядом України та Урядом Республіки Польща відносно співробітництва у галузі культури, науки та освіти, підписана у 1997 році;

2. Спільна програма науково-технологічної співпраці;

3. Угода про співпрацю у сфері освіти, підписана урядами України та Республіки Польща у 2015 році.

Співпраця між Україною та Республікою Польща у сфері науково-технічної співпраці охоплює значне коло напрямків, зокрема - організацію та фінансову підтримку різномірних конкурсів та проектів, котрі мають інноваційну складову, координацію діяльності між філіями Академій наук України та Польщі, іншими науковими та дослідницькими інституціями, а також практичну реалізацію інвестиційних проектів, себто їхнє впровадження у сферу промисловості, енергетики, транспортно-логістичну інфраструктуру тощо.

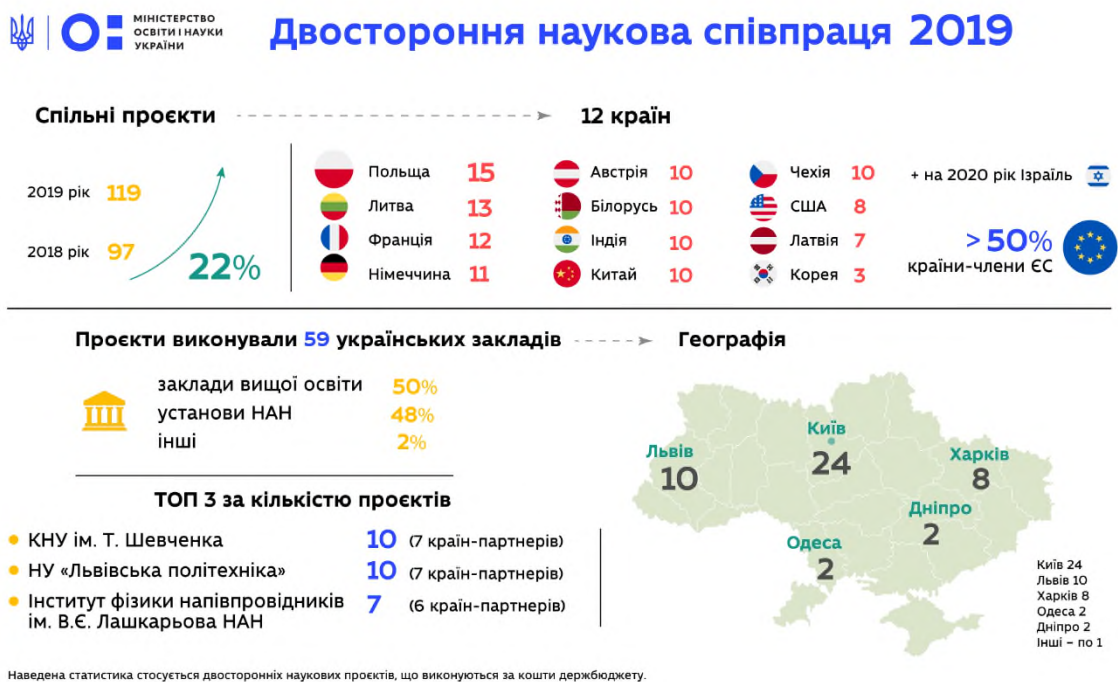
Пріоритетним напрямком співпраці у галузі освіти і науки поміж Україною й Республікою Польща окреслено забезпечення освітніх потреб наших громадян у Республіці Польщі, збільшення можливостей на мікрорівні міжособистісних контактів, чому сприяють обміни на рівні шкіл, ВУЗів, науково-дослідних установ.

Вітчизняні заклади вищої освіти розширюють коло білатеральних освітніх програм із партнерськими університетами Республіки Польщі. Їхнє бурхливе поширення в останні роки викликано значним попитом на ринку освітніх послуг, оскільки по завершенню навчання студенти матимуть два типи дипломів - польський й український. Варто зазначити, що у 2019 році перша група магістрів, котрі здійснювали навчання згідно цієї програми,

одержали дипломи НТУУ “КПІ імені І. Сікорського” та Познанської політехніки (Р. Польща).

У грудні 2015 року у Варшаві підписано Договір про формування Україно-Польської Ради обміну молоддю. Вказаний Документ спрямовано на закріплення механізму двостороннього співробітництва у сфері обміну досвідом молодими вченими галузі технічної та спеціалізованої освіти; пропагування розвитку підприємництва та волонтерства; підтримки ініціатив молоді щодо співпраці об’єднаних територіальних громад України і сільських місцевостей та малих міст Польщі.

Протягом останніх “докоронавірусних” 2018-2019 років кількісні та якісні показники наукової співпраці наукової співпраці науково-навчальних закладів України та Польщі неухильно збільшувались, що підтверджується лідерськими позиціями сусідньої держави щодо кількості спільних проектів (рис. 2.9.)

Рис. 2.9. Аналіз показників двосторонньої наукової співпраці України та Республіки Польщі у 2018-2019 роках

Джерело: [7].

У надзвичайно складному з погляду поширення вірусу COVID-19 2019 році Україно-Польською Радою обміну молоддю започатковано

конкурс на визначення кращої ідеї за тематикою: «Подорож у часі: Україна й Польща». У той же час Протоколом до Угоди про наукову співпрацю між Польською (ПАН) та Національною (НАН) академіями наук на період 2018-2020 років визначено засади стажування молодих учених (віком до 35 років) наукових установ НАН України у науково-дослідних установах ПАН.

Протягом останніх років експертами відзначено поглиблення співпраці України та Польщі у рамках реалізації програми наукових досліджень й інновацій Євросоюзу “Horizon 2020”, котра стала потужним інструментом інноваційного розвитку на теренах ЄС із обсягом фінансування понад 80 млрд євро протягом 2014-2020 років.

У 2020 році Національний координаційний центр України «Horizon 2020», у кооперації із іншими науковими установами організував зустріч керівництва технічних університетів України і Республіки Польща з метою визначення векторів діяльності у галузі науки та освіти.

За результатами зустрічі сторони узгодили, що польським та вітчизняним вишам необхідно об'єднувати зусилля у напрямку формування спільних проектів задля участі у дослідницьких програмах, фінансованих Європейським Союзом. Підкреслено перспективні напрями міжнародної співпраці технічних університетів України та Республіки Польща у сфері науки, технологій та інноватики.

Узгоджене проведення спільних досліджень за наступними сферами:

1. конструювання супутників;
2. розвиток авіакосмічних технологій;
3. дослідження елементів кібербезпеки і фізичної ядерної безпеки;
4. розвиток екосистем та відновлювальної енергетики.

Водночас активно обговорюється питання міжнародної і зовнішньоекономічної співпраці технічних вишів як чинника їхньої інтернаціоналізації, що проявляється у європейській акредитації інженерної освіти і подальшій сертифікації інженерів, розпоток програм подвійного дипломування та спільної участі у проектах Європейського

Союзу, що фінансуються у рамках програми “Горизонт-2020” та посилення контактів в рамках програми “Еразмус+” тощо.

Визначною подією у межах поточної співпраці у науково-технічній сфері вважаємо участь вітчизняних учених, інноваторів та винахідників у реалізації низки інноваційних грантових проектів, котрі супроводжувались значним фінансуванням з боку як інституцій Європейського Союзу так і уряду Республіки Польщі.

Зокрема, на початку 2017 року Міністерством освіти і науки України і Національною агенцією академічних обмінів Республіки Польща оголошено перший спільний конкурс із термінами реалізації на 2018-2019 роки. Наукову експертизу, котру здійснювали експерти обох держав, пройшло понад спільних 200 проектів.

Пріоритетними напрямками досліджень визначено:

1. розвиток комп’ютерних і новітніх виробничих технологій (у т.ч. - лазерних, високоточних, мехатронних, роботизованих, плазмових, оптоелектронних, сенсорних тощо);
2. становлення енергетичного менеджменту й енергоефективності;
3. Поширення засад екології і управління навколишнім середовищем;
4. Розвиток “науки про життя (Life Sciences)” (нових технологій, здоров’я і запобігання поширенню хворіб, біотехнологій, біоінжинірингу і генетики).

Згідно результатів конкурсу 15 польсько-українських науково-дослідних проектів одержави фінансування протягом 2018-2019 років.

Зважаючи на позитивний досвід проведення конкурсу його вирішили здійснювати на постійній основі. У подальшому відрегульовано ключові положення основні положення організації конкурсів такого типу. Характерно, що конкурс не містить жодних обмежень для лабораторій або науково-дослідних груп закладів вищої освіти, науково-дослідних установ і підприємств України та Польщі. Після здійснення перевірки відповідності проектів заявленим вимогам, кожен із них піддається науковій експертизі,

котра проводиться паралельно експертним середовищем України та Республіки Польща. Остаточний розгляд і відбір проектів для виділення фінансування реалізує спільна Комісія із питань співпраці у сфері науки та технологій, котра збирається згідно ініціативи установ обох держав та оцінює проекти згідно критеріїв наукової цінності; взаємодоповнюваності дослідницьких груп; перспективності налагодженої співпраці. Пріоритет надається участі у проектах молодих вчених та викладачів.

Протягом 2020-2021 років українські і польські науковці спільно здійснили 15 двосторонніх наукових проектів, котрі обрано із 172 поданих пропозицій, що попередньо пройшли наукову експертизу вітчизняними та польськими експертами. Реалізовані проекти мають на меті дослідження та подальше впровадження нових технологій і матеріалів, розвиток сфери екології, енергоефективності. Значна увага приділена дослідженню стану обороноздатності наших держав.

Враховуючи стратегічне значення Республіки Польщі як партнера України на європейській арені Міністерством освіти та науки України усіляко стимулюється введення польської мови у навчальний процес ЗЗСО у якості як окремого предмету, так і другої іноземної мови.

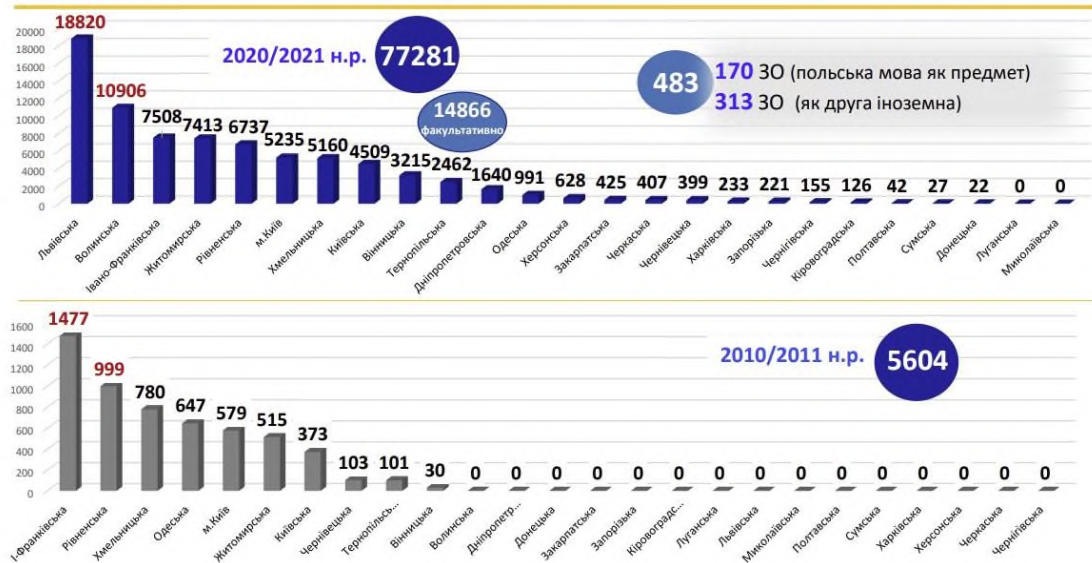
Аналіз матеріалів, поданих Міністерством освіти та науки продемонстрував значне зростання популярності польсьської мови, що проявляється у динамічному зростанні як кількості начальних закладів, що впроваджують викладання польської мови, так і кількості учнів, котрі її освоюють.

Зокрема, протягом 2011-2020 років чисельність школярів, котрі вивчали польську мову у якості як обов'язкового предмету так і факультативно зросла у понад 16 раз (16,44), досягши показника 92147 осіб.

Характерно, що найбільше зростання характерне для західного регіону України, зокрема - Львівської (18820 учнів, у 2011 році навчання польською не проводилось), Волинської (10906 учнів) та Івано-Франківської областей (збільшення кількості учнів на 6031 осіб) (рис. 2.10).

Варто зауважити, що до освоєння польської мови в Україні долучаються також і південно східні регіони України, де, в умовах бойових дій, є можливість до безпечного навчання. Так, протягом 2020-2021 навчальних років Херсонській області польську мову вивчали - 638 учнів, у Харківській - 233 учні, Запорізькій - 221 учні, Донецькій області - 22 учні).

Вивчення польської мови у ЗЗСО

Рис. 2.10. Аналіз показників вивчення польської мови у ЗЗСО України.

Джерело [8].

Перспективними напрямками науково-технічної співпраці на рівні середньої освіти є поширення мережі стартап-шкіл і формування інтегрованих інноваційних середовищ. Значний потенціал україно-польської співпраці у сфері інноваційного розвитку стимулював Міністерство інвестицій і розвитку Республіки Польща започаткувати спеціальну польсько-українську програму Polish-Ukrainian Startup Bridge, котра спрямована на активізацію інноваційної діяльності. У межах цієї програми столицю України Київ обрано центром україно-польської співпраці інноваторів й інвесторів у започаткованого проекту-конкурсу Kyiv Tech Hub. Наведений проект-конкурс є результат поєднання двох прагнень: науково-дослідне середовище України шукає фінансування для

власних проектів і шанс виходу на міжнародний ринок, з іншого боку - польський ринок здійснює пошук нових, перспективних інвестиційних цілей. У рамках зростаючої конкуренції поміж держав на спеціалістів сфери інформаційних технологій, Республіка Польща відчуває значний кадровий голод, що перешкоджає здобуттю місця інноваційного центру європейського регіону.

Співпраця поміж Україною і Республікою Польща у сфері науки та технологій відповідає інтересам сусідніх держав, оскільки розвиває ті напрямки, котрі приносять значну користь та пришвидшують інтеграцію у європейський і міжнародний науково-технічний простір.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТОРГОВИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ І ПОЛЬЩЕЮ В РАМКАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.

3.1 Перешкоди на шляху вдосконалення торговельної співпраці України з Республікою Польщею.

Одним із найбільш неврегульованих негативних аспектів зовнішньої торгівлі поміж двома державами, котрий яскраво проявився протягом останніх десятиріч, вважаємо існування зафіксованих та задокументованих розбіжностей щодо показників товарообігу поміж вітчизняною і польською статистикою. Аналіз статистичних матеріалів двосторонньої торгівлі, наведений статистичними органами Республіки Польщі та України демонструє значний дисбаланс, котрий виникає, переважно, відносно імпорту польських продуктів до України. У цей же час, варто зазначити, що дані відносно вітчизняного експорту товарів та послуг до Республіки Польщі не мають настільки суттєвих розбіжностей. Утім, на протязі останнього, 2022 року вказані розбіжності мали стійку тенденцію до зниження, що можемо пояснити більш активним та відповідальним обліком польських товарів українськими митними органами в умовах військового часу. Якщо у період 2018-2019 р. розбіжність у даних перевищували 12-18% від сукупного обсягу товарообігу, то згідно результатів 2022 року . показник знизився до 3,6-3,7% (табл. 3.1). Причини існування вказаних розбіжностей в матеріалах статистики є предметом ґрунтовного вивчення та аналізу українських експертів. Згідно попередніми висновків й оцінок спільної робочої групи вітчизняних та польських експертів, основними їх причинами є:

1. значні розбіжності у методиці провадження статистик митними і статистичними органами обох держав;

Таблиця 3.1 - Динаміка товарообігу між Україною і Республікою Польщею згідно даних національних статистичних відомств держав.

Рік	Польська статистика			Українська статистика			Різниця в обсягах імпорту в Україну, млн. USD	Різниця в обсягах експорту в Польщу, млн. USD	Різниця в обсягах взаємного товарообігу, млн. USD	Різниця в обсягах взаємного товарообігу, %
	Імпорт в Україну, млн. USD	Експорт в Польщу, млн. USD	Взаємний товарообіг млн. USD	Імпорт в Україну, млн. USD	Експорт в Польщу, т млн. USD	Взаємний товарообіг, млн. USD				
2018	4201,3	2494,0	6695,3	3190,5	2481,0	5671,5	-1010,8	-13,0	-1023,8	-18,05
2019	3887,6	2616,2	6503,8	3198,5	2604,1	5802,6	-689,1	-12,1	-701,2	-12,08
2020	3694,4	2852,0	6546,4	3166,7	2864,2	6030,9	-527,7	12,2	-515,5	-8,55
2021	4383,2	4872,9	9256,1	3723,1	4812,7	8535,8	-660,1	-60,2	-720,3	-8,44
2022	5407,1	6501,9	11909,0	5078,0	6413,8	11491,8	-329,1	-88,1	-417,2	-3,63

Джерело: [3].

2. значні масштаби контрабандного ввезення товарів на територію нашої держави (даний висновок підтверджується наявністю сталого обсягу розбіжностей навіть при значних коливаннях імпорту товарів із Республіки Польщі в Україну;

3. нелегальні шляхи ввезення товарів завдяки напівлегальному обходу митних правил (у більшості випадків - використання груп фізичних осіб з метою дроблення партій товару, так званих «човників», тощо);

4. ухилення підприємців від сплати податків та акцизних зборів завдяки підробці документів і супровідної документації, котрі надаються митним органам при цьому містячи неправдиві дані відносно кількості і сумарної вартості переправленого через кордон вантажу, адрес його відправників й кінцевих одержувачів;

5. використання практики махінацій зі сторони польських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності задля повернення сплаченого податку на додану вартість (ПДВ). У процесі застосування цих схем, польські підприємці здійснюють декларування вивезених товарів із Республіки Польщі у нашу державу, досягаючи цим повернення ПДВ з державного бюджету. У цей же час задекларований товар у більшості випадків не існує, або залишаючись у Польщі стає, завдяки здійсненим операціям, значно дешевшим.

Через ці причини можемо дійти висновків про те, що єдиним шляхом подолання вказаних значних розбіжностей у офіційних статистичних звітах держав щодо міжнародної торгівлі є адаптація вітчизняної методології здійснення обліку експортно-імпортних операцій відповідно до стандартів Європейського Союзу. Також, необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на боротьбу із недостовірним декларуванням товарів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, зниженням показників митної вартості завдяки застосуванню схеми подвійних інвойсів а також контрабандного ввезення товарів і “човникової” торгівлі.

У зв'язку із значними масштабами проблеми нами запропоновано

низку варіантів ліквідації розбіжностей у обліку взаємного товарообігу поміж Україною і Республікою Польщею, що відображається у матеріалах митної статистики. Для цього необхідна більш активна взаємодія правоохоронних органів України і Республіки Польщі та максимальне посилення уваги до напрямків та обсягів переміщення через державний кордон тих товарів польського виробництва, відносно котрих у розбіжності статистиці є найсуттєвішими.

Іншим, не менш важливим кроком вважаємо поетапне удосконалення митного законодавства та його адаптацію до вимог Європейського Союзу, із введенням у практику єдиних митних декларацій на товар, котрий перетинає митний пост (як запропонований варіант - у електронній формі із можливістю вільного доступу до форми польських та українських митних працівників у режимі «онлайн»), котре дозволить здійснювати ідентичне відтворення у статистичному обліку двох держав номенклатури та вартості товарів, що виключить можливість використання фізичних осіб з метою транскордонних перевезень товарних партій з метою уникнення сплати митних зборів. У подальшому вказана практика має перспективу розширення завдяки введенню практики здійснення спільного митного контролю за переміщенням товарів на пунктах перетину польсько-українського кордону.

Вважаємо, що запропоновані варіанти мають розглянутись органами державної статистики нашої держави, у результаті чого ними створиться перелік пропозицій відносно внесення змін до наявної методології обліку статистичних даних задля її уніфікації із методологією аналогічних статистичних органів Європейського Союзу.

3.2 Перспективні напрямки удосконалення взаємодії у сфері міжнародної торгівлі між Україною та Республікою Польщею.

Одним із найбільш перспективних варіантів вдосконалення взаємодії України у сфері двосторонньої торгівлі із Республікою Польщею та

зупинення превалювання негативного зовнішньоторговельного сальдо для нашої держави вважаємо виявлення і застосування нею власних конкурентних переваг. Конкурентними, (іноді вживається термін - “порівняльні”) переваги з’являються для вітчизняних підприємств тоді, коли у виробництві певних груп товарів вони витрачають меншу кількість ресурсів, аніж конкуруючі суб’єкти.

Після ратифікації “Угоди про глибоку і всеосяжну зону вільної торгівлі” із Європейським Союзом наша держава одержала можливість здійснювати постачання товарів до ЄС на однакових умовах із Польщею.

У цьому контексті значної актуальності набуває процес визначення галузей, котрим притаманні найвищі конкурентні позиції на міжнародному ринку, у тому числі - спільному ринку Європейського Союзу. Варто врахувати, що цей процес є вигідним для обох сусідніх держав.

Для України вказаний процес є фундаментальним на шляху до економічного зростання, а для Республіки Польщі процес виявлення порівняльних переваг вітчизняної продукції відносно польської стимулюватиме як концентрування на власних перевагах (перенесення низки виробничих потужностей із однієї галузі у іншу) так і раціональне використання необхідних товарів та послуг (більш дешевий імпорт у даному випадку буде більш обґрунтованим), так і перепрофілювання (ліквідацію) неконкурентоздатних галузей виробництва у більш конкурентні.

На нашу думку, з метою виділення найбільш доцільних для торгівлі на ринку Європейського Союзу товарів українським і польським суб’єктам зовнішньоекономічної діяльності необхідно використовувати індекс відносних порівняльних переваг, котрий публікується у рамках Стандартної міжнародної торгівельної класифікації (SITC), котра щорічно оприлюднюється бюро Eurostat.

Ознайомитись із показниками індексу досліджуваних держав можна у таблицях 3.2. та 3.3., у котрих подано дані відносно товарної структури України і Польщі із Європейським Союзом.

Таблиця 3.2.-Аналіз зовнішньої торгівлі України товарами з державами Євросоюзу згідно SITC, млн. євро, [21]

Товарна структура / Показник	Експорт (і)	Імпорт	Оборот	Сальдо	Index (B) =
0 - Їжа та живі тварини	4447,79	1883,93	6331,71	2563,85	1,47
04 - Зерно та зернові	2674,08	263,33	2937,41	2410,77	7,50
05 - Овочі та фрукти	406,01	277,85	683,85	128,15	0,96
06 - Цукор, його замітник, мед	190,88	44,54	235,41	146,36	2,22
08 - Корма для тварин	791,49	177,27	968,76	614,22	5,09
2 - Неістивні сировинні матеріали, крім палива	4794,03	837,09	5631,12	3956,96	7,08
22 - Насіння олійних культур	1417,52	232,52	1650,03	1185,02	33,00
24 - Деревина	686,15	7,28	693,42	678,87	4,82
27 - Добрива, сировинні мінерали (крім вугілля, нафтопродуктів та цінних каменів)	427,14	83,22	510,36	343,92	22,18
28 - Металоносні руди та металом	2144,10	28,76	2172,86	2115,35	11,77
3 - Мінеральні палива, мастильні матеріали	1304,76	2325,59	3630,35	-1020,81	1,99
34 - Природний та виробничий газ	751,29	876,74	1628,04	-125,45	27,13
35 - Електричний струм	324,23	3,54	327,77	320,67	18,13
4 - Тваринні і рослинні масла, жири та воски	2065,64	71,45	2137,07	1994,19	45,68
42 - Рослинні жири та олія рафінована, сира, фракційна	2054,45	18,74	2073,17	2035,71	97,73
56 - Добрива (крім тих, що належать до групи 272)	82,46	183,02	265,47	-100,56	1,08
6 - Виготовлені товари за матеріалами	6549,23	4169,78	10719,00	2379,45	1,30
61 - Шкіра та хутро	117,92	214,91	332,82	-96,99	3,72
63 - Виробництво корку і деревини (викл. меблі)	635,00	198,92	833,91	436,07	1,49
67 - Залізо і сталь	4832,57	447,89	5280,45	4384,67	6,84
Всього	25024,77	30294,62	55319,39	-5269,83	-

Таблиця 3.3. - Аналіз зовнішньої торгівлі Польщі товарами із державами Євросоюзу згідно SITC, млн. євро, [22]

Товарна структура / Показник	Експорт (j)	Імпорт	Оборот	Сальдо	Index (B)
00 - живі тварини	197,49	1200,27	1397,75	-1002,78	17,41
01 - м'ясо Та м'ясні Препарати	6206,67	2618,79	8825,46	3587,88	4,33
02 - молочні продукти та яйця птахів	2826,32	1538,55	4364,85	1287,77	12,62
03 - риба, ракові, моллюскові та водні безхребетні	2410,44	1740,87	4151,31	669,57	9,19
07 - кава, чай, какао, спеції та виробництво	2394,80	2850,51	5245,31	-455,72	4,95
09 - різні продукти та препарати	3406,10	1997,88	5403,99	1408,22	4,18
1 - напої та тютюн	4902,86	1848,83	6751,70	3054,03	17,65
12 - тютюн і тютюнові вироби	3981,08	790,44	4771,53	3190,64	5938,84
22 - насіння олійних культур	374,67	463,11	837,78	-88,44	153,37
24 - деревина	1241,00	558,27	1799,28	682,73	47,34
25 - макулатура та відходи	321,77	654,29	976,07	-332,52	5,66
53 - фарба, дубильні і фарбувальні матеріали	816,54	2321,84	3138,38	-1505,30	3,28
54 - лікарські та фармацевтичні продукти	4578,77	7448,13	12026,91	-2869,37	16,16
55 - ефірні масла і парфуми; туалетні, полірні та очищаючі препарати	4109,31	4221,80	8331,12	-112,49	5,95
57 - пластик у первинних формах	2685,03	8662,50	11347,53	-5977,47	4,50
59 - хімічні матеріали і продукти	4199,25	5768,87	9968,13	-1569,62	5,50
64 - папір, картон та вироби з паперової маси	4898,52	6232,25	11130,77	-1333,73	4,27
69 - вироби з металу	11624,03	9663,32	21287,34	1960,70	5,82
71 - енергетичні машини і обладнання	7530,83	5685,80	13216,62	1845,03	9,30
72 - машини, спеціалізовані для певної промисловості	3111,59	7177,22	10288,80	-4065,63	8,35
74 - промислові машини і обладнання, і машинні частини,	7984,23	12386,60	20370,83	-4402,37	17,41
77 - електричні машини, апаратура та апарати, електричні частини	197,49	1200,27	1397,75	-1002,78	4,33
78 - дорожньо-транспортні засоби (в т.ч. авто)	6206,67	2618,79	8825,46	3587,88	12,62
79 - інше обладнання для машин та транспорту	2826,32	1538,55	4364,85	1287,77	9,19
8 - різні готові вироби	2410,44	1740,87	4151,31	669,57	4,95
82 - меблі та їх частини, постіль, матраци, диванні подушки	2394,80	2850,51	5245,31	-455,72	4,18
84 - одяг та аксесуари	3406,10	1997,88	5403,99	1408,22	17,65
85 - взуття	4902,86	1848,83	6751,70	3054,03	5938,84
87 - професійні, наукові та контрольно-вимірювальні прилади	3981,08	790,44	4771,53	3190,64	153,37
89 - невказані інші готові вироби	374,67	463,11	837,78	-88,44	47,34
Всього	1241,00	558,27	1799,28	682,73	-

Наведений індекс розроблено у середині ХХ століття економістом Ліснером та американським дослідником угорського походження Б. Баласою [19]. Для обрахування кількісної оцінки порівняльних переваг застосовують формулу:

$$B_j^i = (X_j^i / X_n^i) / (X_j^{ref} / X_n^{ref}) \quad (3.1.)$$

де X_j^i - показник експорту товарів певного сектору (j);

X_n^i - показник загального експорту держави (i);

X_j^{ref} - показник експорт товарів та послуг сектору (j) інших держав;

X_n^{ref} - сукупний експорт держави (j).

Якщо показник індексу $B_j^i > 1$, це демонструє, що держава (i) володіє порівняльною перевагою у секторі (j), іншими словами - сектор (j) більш важливий в структурі експорту держави (i), ніж в структурі експорту решти взятих для аналізу держав (ref).

За результатами аналізу індексу відносних порівняльних переваг із усіх існуючих у класифікації 99-ти підгруп відібрано товари із значенням $(B) > 1$.

У контексті України, товари із найвищими показниками конкурентоздатності на ринку Європейського Союзу нами подано у таблиці 3.2. На жаль, стимулювання їх виробництва не є перспективним у контексті розвитку вітчизняної економіки: вказані товари є продукцією сировинних галузей вітчизняної економіки, розвиток котрих не є характерним для держав із розвинутою ринковою економікою та не здатне гарантувати необхідний рівень розвитку (табл. 3.4.).

Тому, вважаємо, що концентрування експорту на вказаних видах продукції має здійснюватися виключно у короткостроковій перспективі із подальшим переходом на товари із вищою доданою вартістю чи продукцію, для виробництва котрої застосовуватимуться високі технології.

Таблиця 3.4. - Перелік товарів із найвищим показником індексу відносних порівняльних переваг (SITC) у торгівлі товарами України із державами Європейського Союзу

Товарна структура	Index (B)
42 Рослинні жири та олія рафінована, сира, фракційна	97,73
4 Тваринні і рослинні масла, жири та воски	45,68
22 Насіння олійних культур	33,00
34 Природний та виробничий газ	27,13
27 Добрива, сировинні мінерали	22,18
35 Електричний струм	18,13
28 Металоносні руди та металолом	11,77
04 Зерно та зернові	7,50
2 Неістивні сировинні матеріали, крім палива	7,08
67 Залізо і сталь	6,84

Джерело: [21].

Як приклад, можемо навести Республіку Польщу, перелік конкурентоздатних товарів котрої формується переважно із товарів, котрим характерна висока додана вартість, що демонструє відносно значний рівень спеціалізації Польської економіки відносно цих товарних груп на ринках держав Європейського Союзу. Варто зауважити, що вказана ситуація знайшла відображення у значному рівні конкурентних переваг відносно України на міжнародному ринку відносно групи “Тютюн та тютюнові вироби”, у котрій показник індексу перевищує 5938 (табл. 3.5.).

Таблиця 3.5. - Перелік товарів із найвищим показником індексу відносних порівняльних переваг (SITC) у торгівлі товарами Республіки Польщі із державами Європейського Союзу

Товарна структура	Index (B)
12 Тютюн і тютюнові вироби	5938,84
82 Меблі та їх частини, постіль, матраци, диванні подушки	220,36
22 Насіння олійних культур	153,37
87 Професійні, наукові та контрольно-вимірювальні прилади і апарати	64,35
24 Деревина	47,34
77 Електричні машини, апаратура та апарати, електричні частини	38,27
78 Дорожньо-транспортні засоби (в т.ч. авто)	33,29
74 Промислові машини і обладнання, і машинні частини,	23,00
00 Живі тварини	17,41
1 Напої	17,65

Джерело: [21].

У ході порівняльного аналізу експорту товарів та послуг України із експортом Республіки Польщі виявлено наявність різних методик класифікації товарних груп, а саме - SITC та УКТЗЕД, що обумовлює неадекватність застосування стандартного індексу Баласси й унеможлиблює застосування спільного класифікаційного підходу до системи обліку товарів, що перетинають кордон.

Вважаємо, що у даному випадку варто скористатись досвідом міжнародних експертів, котрі застосовують формулу виявлених порівняльних переваг (RCA), котру обґрунтовано Дослідницьким центром прогнозування та міжнародної інформації (м. Париж, Франція) й активно застосовують у процесі здійснення ринкового аналізу Міжнародним торговим центром UNCTAD:

$$RCA = 1000 / (x_j^t + m_j^t) * [(X_{ij}^t - M_{ij}^t) - (X_j^t - M_j^t) * (x_{ij}^t + m_{ij}^t) / (x_j^t + m_j^t)] \quad (3.2.)$$

де X_{ij}^t - обсяг експорту товарів сектору (j) держави (i) до групи інших держав, взятих для проведення аналізу;

M_{ij}^t - обсяг імпорту товарів сектору (j) держави (i) із групи інших держав, взятих для проведення аналізу;

X_j^t - сукупний експорт держави (i) до групи інших держав, взятих для проведення аналізу;

M_j^t - сукупний імпорт держави (i) з групи інших держав, взятих для проведення аналізу.

Проведені для України та Республіки Польщі розрахунки дозволяють здійснити оцінку виявлених порівняльних переваг держави відносно однієї (чи декількох) залучених для аналізу держав протягом певного періоду (року чи декількох років).

Застосування показника (RCA) з метою виявлення оптимальної (з точки зору виявлених порівняльних переваг) для нашої держави структури

товарів у перспективі рекомендуємо до використання у процесі подальшої співпраці із Європейським Союзом, оскільки на відміну від одержаних розрахунків індексу В, вони містять більш оптимістичні дані відносно товарів із вищою доданою вартістю (ВДВ) (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Перелік українських товарів із найвищим рівнем конкурентоздатності відносно польських аналогів (згідно RCA)

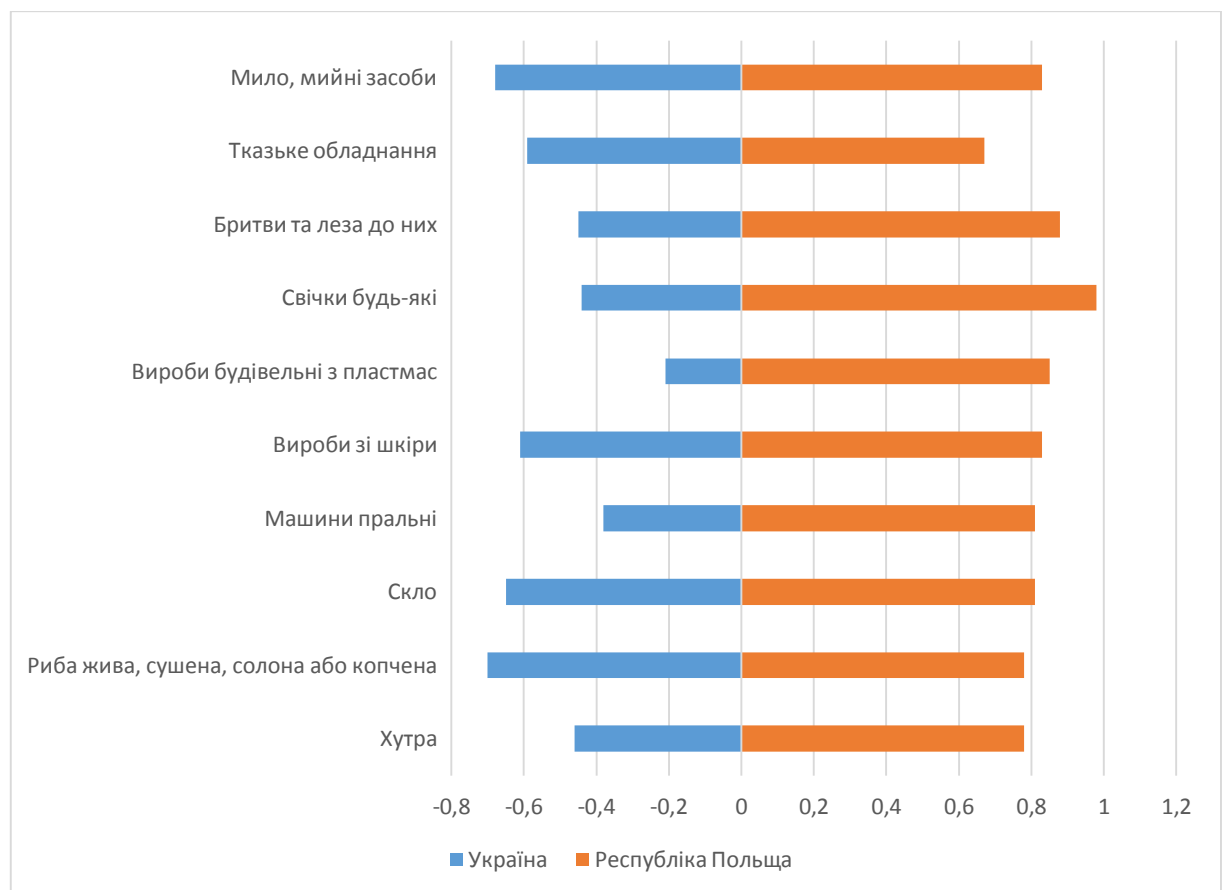
Джерело: [22].

При розгляді товарних позицій, у котрих наша держава має значну конкурентну перевагу відносно Республіки Польщі на ринку Європейського Союзу, то варто рекомендувати ширшу реалізацію на зовнішньому ринку соняшникової та соєвої олії (перевага по коефіцієнту 0,38 та 0,16), насіння плодів та олійних рослин (+ 0,07), а також реалізацію зернових (зокрема - гречки, кукурудзи, пшениці, жита, ячменю) (+0,32), деревини (+0,02) що, із точки зору доданої вартості є сировинними ресурсами. З іншого боку, вітчизняним підприємствам варто зосередитись на розвитку високотехнологічної ракето-космічної галузі (+0,54), що представлені

конструкторським бюро “Південне”, виробничим об’єднанням “Південний машинобудівний завод” та АТ «МОТОР СІЧ», виробництві хімічних радіоактивних елементів (+0,23), виробництві трамваїв та їх компонентів, що представлені Концерном “Електрон” та ПАТ “Корюківський вагонобудівний завод” (+0,22), а також продуктах сфери переробки, зокрема - органічних хімічних сполук (+0,44), фармацевтичної продукції, що представлена ПРАТ “Дарниця”, АТ “Фармак” та АТ “Галичфарм” (+0,11), хімічних радіоактивних елементів (+0,23).

Матеріали рисунку 3.2. демонструють, що підприємства республіки Польщі мають значні конкурентні переваги при реалізації низки товарів, більшість із котрих є продуктами переробки, що збільшує валову додану вартість.

Рис. 3.2. Перелік польських товарів із найвищим рівнем конкурентоздатності відносно польських аналогів (згідно RCA)

Джерело: [22].

Зокрема, рекомендується експорт мила та мийних засобів (перевага +0,15), будівельних виробів із пластмас (+0,64), пральних машин (+0,43), а

також свічок (+0,54), хутра (+0,32) та бритв (+0,43). Характерно, що наявна номенклатура конкурентоздатної продукції України та Республіки Польщі практично не перетинаються, що свідчить що держави не є гострими конкурентами за європейський ринок.

Таким чином, згідно результатів аналізу рекомендуємо переформатування наявної товарної структури експорту України включенням до її складу конкурентоздатної продукції на ринку Європейського Союзу, що подано у таблиці 3.6.

Варто зауважити, що повномасштабна агресія Російської Федерації значним чином переформатувала структуру експорту України, що пов'язано із руйнуванням низки промислових підприємств, що спеціалізувались на виробництві чорних та кольорових металів а також скоротив об'єми добування залізних руд.

Здійснені нами у процесі виконання кваліфікаційної роботи дослідження дали змогу систематизувати основні стримуючі фактори розвитку міжнародних торговельних відносин України і Республіки Польщі, котрі нами згруповано відповідно до наступних ознак:

1. політичного характеру (наявність повномасштабних бойових дій на значній території України, загроза ракетних обстрілів усіх регіонів держави);

2. організаційно-управлінського характеру (недосконалість та нестабільність законодавчої бази здійснення зовнішньоекономічної діяльності; невідповідність української методики обліку експортно-імпортних операцій до стандартів Європейського Союзу; незахищеність та нерозвиненість внутрішнього ринку нашої держави);

3. виробничого характеру (значне відставання від розвинених держав у сфері високих технологій, низький рівень інноваційної активності, низька якість товарів та послуг; висока їх собівартість та ін.);

4. внутрішньо-економічного характеру (зростання рівня інфляції; зниження показника ВВП на душу населення, девальвація національних

валют);

Таблиця 3.6 - Пропозиції відносно вдосконалення експортної номенклатури вітчизняних товарів на основі індексу відносних порівняльних переваг

№ у топ-10	Існуюча структура експорту товарів (за УКТЗЕД)	Пропонована структура товарів (за індексом переваг - В)	Пропонована структура товарів (за індексом переваг - RCA)
1	72 чорні метали	42 Рослинні жири та олія рафінована, сира, фракційна	15 Олія соняшникова або бавовняна
2	85 електричні машини	4 Тваринні і рослинні масла, жири та воски	10 Зернові культури
3	26 руди, шлаки і зола	22 Насіння олійних культур	12 Насіння і плоди олійних рослин
4	44 деревина і вироби з деревини	34 Природний та виробничий газ	28 Хімічні радіоактивні елементи
5	15 жири та олії тваринного або рослинного походження	27 Добрива, сировинні мінерали	88 Літальні апарати, космічні апарати та їх частини
6	73 вироби з чорних металів	35 Електричний струм	86 Моторні вагони трамвая
7	23 залишки і відходи харчової промисловості	28 Металоносні руди та металолом	30 Фармацевтична продукція
8	12 насіння і плоди олійних рослин	04 Зерно та зернові	29 Органічні хімічні сполуки
9	27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	2 Неїстівні сировинні матеріали, крім палива	15 Олія соєва
10	84 реактори ядерні, котли, машини	67 Залізо і сталь	44 деревина і вироби із деревини

5. маркетингово-збутового характеру (зростання рівня конкуренції на європейському ринку; незначна інтегрованість високотехнологічних вітчизняних галузей у міжнародні економічні відносини, відсутність товарної диверсифікації експорту, що проявилась з закриттям портів на Чорному та Азовському морях; значна частка експорту сировинної продукції, низька конкурентоздатність українських виробників).

З метою зниження негативного впливу вказаних чинників пропонуємо здійснення наступних заходів:

1. реформування структури експорту шляхом збільшення частки високотехнологічної продукції та частки продуктів переробки, що характеризуються вищим показником валової доданої вартості;

2. в умовах розриву торгових відносин із Російською Федерацією та Республікою Білорусь, а також блокади Чорного та Азовського морів розширити доступ найбільш конкурентоздатних вітчизняних товарів, зокрема найбільш технологічних - продукції космічної галузі, трамваїв та фармацевтичної продукції на ринки Республіки Польщі та Європейського Союзу;

3. в умовах високої динаміки євроінтеграційних процесів (що супроводжувались набуттям Україною статусу кандидата на членство у Європейському Союзі) необхідності набуває процес адаптації економічного законодавства до критеріїв та стандартів Європейського Союзу і міжнародних норм;

4. розвиток нормативно-правового регулювання здійснення зовнішньоекономічної діяльності у нашій державі, зокрема - завдяки приведенню наявної в Україні методології обліку зовнішньоторговельних операцій до стандартів Європейського Союзу, введення у практику єдиної для України та Республіки Польщі митної декларації на товари та послуги, котрі перетинають кордон;

5. стимулювання ефективних вітчизняних товаровиробників;

6. лобювання збільшення експортних квот та зняття наявних бар'єрів

у торгівлі із Європейським Союзом, поглиблення практик виробничої кооперації із державами ЄС;

7. збільшення прозорості та зниження тривалості процедур митного оформлення товарів;

8. розвиток співпраці правоохоронних органів України і Польщі із максимально детальним вивченням шляхів переміщення через кордон контрабандних товарів польського виробництва (у тому числі - через “сірі” схеми);

9. підвищення рівня конкурентоздатності експортної української продукції задля її відповідності загальноприйнятим міжнародним стандартам управління безпеності та якості (НАССР та ISO).

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами дослідження особливостей розвитку економічних відносин України із Республікою Польщею сформовано наступні висновки:

1. Республіка Польща є стратегічним партнером партнером нашої держави, із котрим Україна реалізує двосторонній діалог і поглиблює транскордонне економічне співробітництво.

Протягом досліджуваного періоду взаємний товарообіг між державами зріс у понад двічі (на 102,6%), із 5,6 млрд. долл США до майже 11,5 млрд. Основною “рушійною силою” вказаного зростання є експорт товарів і послуг із України до Республіки Польщі, котрий, незважаючи на пандемію COVID-19 та повномасштабне вторгнення Російської Федерації до України (що супроводжувалось блокуванням портів та ускладненням логістичних перевезень) зріс у 2,57 рази (із 2,6 до 6,7 млрд. дол. США) протягом досліджуваних 2014-2022 років, таким чином зробивши Республіку Польщу ключовим торговим партнером України із часткою експорту понад 15,2%.

2. Структура експортних операцій та її динаміка демонструє переважання частки реалізованих товарів над послугами у структурі експорту (77-95%), що значно вище показників провідних держав світу (60-65%) та свідчить про сировинну спрямованість вітчизняного експорту. У той же час виявлено, що показник частки реалізованих послуг у Республіку Польщу значно корелює із загальним станом вітчизняної економіки, досягши власного максимуму у 2018-2019 роках (відповідно - 22,5% та 21,2%).

3. Аналіз товарної структури експорту підприємств України до Республіки Польщі демонструє дві ключові тенденції:

а. зростання кількісних показників експорту практично усієї номенклатури товарів протягом 2018-2021 років;

б. кардинальну зміну кількісної та якісної диспозиції експортної продукції після вторгнення Російської Федерації, спричинене зупинкою низки металургійних комбінатів та зняттям державами ЄС обмежень на експорт вітчизняних товарів, що сприяло зростанню експорту агропромислової продукції до Польщі.

4. Зростання імпорту з Республіки Польщі відбувалось менш динамічно, проте більш стабільно, зрісши із 3,0 млрд долл США у 2014 році до понад 5,5 млрд у 2022 році (темп зростання – понад 10,4% щорічно).

Значне зростання зафіксовано щодо імпорту автомобілів (66,85%), шкур (у понад 30 раз) та різних готових виробів (у понад 12,1 рази).

Частка послуг у загальній структурі польського імпорту в Україну стабільно зростала до початку військових дій. Досягши показника 24,8%.

5. Аналіз динаміки інвестиційної співпраці України та Республіки Польщі демонструє її значне поживлення з активізацією процесу демократизації державного управління після перемоги Революції Гідності.

Зокрема, після негативного тренду до 2015 року, зафіксовано стабільну тенденцію до зростання обсягу прямих іноземних інвестицій, котрий зріс у понад 2,3 рази у період 2016-2021 років, досягши показника понад 1,2 млрд доларів США у рік.

На жаль, встановлено, що рух капітальних інвестицій між державами має практично односторонню направленість. Протягом 2017-2021 років сумарний обсяг залучених у польську економіку українських інвестицій становив менш ніж 38 млн. доларів США, тобто мова йде про епізодичні інвестиції.

6. Дослідження тематики залучення вітчизняних трудових ресурсів у функціонування польської економіки демонструє, значну цінність вітчизняних працівників (кількість котрих значно зросла за рахунок біженців) для низки її галузей, завдяки високій здатності співвітчизників до інтеграції до польського ринку праці, котра згідно низки опитувань перевищує 63%.

Найбільш залежними від вітчизняних працівників є сфера логістики, промислового виробництва та сільського господарства, у котрих кадровий дефіцит відчувають понад 66,1% керівників підприємств.

7. Встановлено, що негативним аспектом зовнішньої торгівлі поміж двома державами існування зафіксованих і задокументованих розбіжностей щодо показників товарообігу поміж вітчизняною і польською статистикою, обсяг котрих у окремі роки перевищував 10% від сукупних показників взаємного товарообігу. Оскільки вказаний дисбаланс виникає, переважно, відносно імпорту польських продуктів до України, пропонуємо:

а. адаптувати вітчизняну методологію здійснення обліку експортно-імпортних операцій відповідно до стандартів Європейського Союзу.

б. здійснити комплекс заходів, спрямованих на боротьбу із недостовірним декларуванням товарів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, заниженням показників митної вартості завдяки застосуванню схеми подвійних інвойсів, а також контрабандного ввезення товарів і "човникової" торгівлі.

8. З метою виділення найбільш доцільних для торгівлі на ринку Європейського Союзу товарів українським і польським суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності запропоновано вдосконалену експортну номенклатуру вітчизняних товарів на основі індексу відносних порівняльних переваг, котрий демонструє галузі із найвищими конкурентними позиціями на міжнародному ринку, у тому числі - спільному ринку Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

1. Герес, Ф. Митний союз для малої країни [Текст] / Ф. Герес // Огляд економічних наук. - 1957. - 24(1). - С. 61-64.
2. ДАХК "Артем" і польська AREX розробили новий ракетний комплекс "Маргаритка" [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/general/448494-amp.html>.
3. Економічний бюлетень Посольства України в Республіці Польща [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://poland.mfa.gov.ua/>
4. Зовсім інші робітники: як змінився "український" ринок праці у Польщі / А. Зимнін. - Європейська правда. - 2020. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.Ua/articles/2020/02/13/7106240/>
5. Мінекономіки: Україна та Польща підписали меморандум щодо розробки інструментів сприяння торгівлі [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiki-ukrayina-ta-polshchapidpisali-memorandum-shchodo-rozrobki-instrumentiv-spriyannya-torgivli>
6. Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5>
7. Науковці з України та Польщі спільно працюватимуть над 15-ма науковими проектами у 2020-2021 роках - рішення комісії [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/naukovci-z-ukrayini-ta-polshi-spilno-pracyuvatimut-nad-15-ma-naukovimi-proyektami-u-2020-2021-rokah-rishennya-komisiyi>
8. Презентація Міністерства освіти і науки України "Освіта польської національної меншини в Україні: стан та перспективи розвитку" [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://poland.mfa.gov.ua/news/prezentaciya-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-osvita-polskoyi-nacionalnoyi-menshini-v-ukrayini-stan-ta-perspektivi->

rozvitku

9. Репке, В. Інтеграція та дезінтеграція міжнародної економіки в економічних питаннях вільного світу / В. Репке. - Франкфурт, 1957. - 510 с.

10. Сміт А. Багатство народів. Дослідження про природу та причини добробуту націй / пер. Олександра Васильєва. - К.: Наш Формат, 2018. - 722 с.

11. Спеціальний звіт «Біженці з України в Польщі». [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://ewl.com.ua/спеціальний-звіт-біженці-з-України/>

12. Стоєцький С. Торговельно-економічне співробітництво України з Польщею після приєднання Польщі до ЄС [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.politik.org>.

13. Торопков В.М. Структурно-територіальна організація міжнародної торгівлі / В.М. Торопков // Проблеми інформатизації та управління. - 2019. - Вип. 9. - С. 108-112

14. Укрстат. Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm

15. Харісон, Р. Європа в запитаннях: теорії регіональної міжнародної інтеграції [Текст] / Р. Харісон. - Лондон: Ален та Унвін, 1974. 256 с.

16. Шнирков, О. І. Європейський валютний союз [Текст]: Навчальний посібник / О. І. Шнирков. - К., 2011. - 198 с.

17. Щодо розвитку світової торгівлі товарами у 2021 році та перспективах на 2022 рік [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-11/svitova-torgivlya-tovaramy_22112021.pdf

18. Юлія Свириденко: польський уряд готовий стимулювати бізнес інвестувати в Україну і докладає до цього максимум зусиль. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=86745ca7-02a8-4f6e-b61f-a471505d328e&title=Polska>.

19. Balassa, B. (1961). The theory of economic integration. Homewood,

Illinois: Richard D. Irwin. - 324 с.

20. Barnett, R., Cavanagh, J. (1995). *Global dreams: Imperial corporations and the new world order*. New York: Simon and Schuster. 480 p.

21. Eurostat [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat>

22. Export Promotion Office (Міністерство економіки та торгівлі України) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://www.compet.kh.gov.ua/images/2018/Export/Poland factbook v04-1.pdf](http://www.compet.kh.gov.ua/images/2018/Export/Poland%20factbook%20v04-1.pdf)

23. Filip, A. (1999). *Regional competition in the european union*. *International economics*. 34-43 pp.

24. *Global trade rebound beats expectations but marked by regional divergences* [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://www.wto.org/english/news_e/pres21_e/pr889_e.htm

25. Gustav Schmoller's Economics Author(s): Thornstein Veblen Source: *The Quarterly Journal of Economics* , Nov., 1901, Vol. 16, No. 1 (Nov., 1901), pp. 69-93 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.jstor.org/stable/1882903>

26. Keohane, R. (1993). *Institutionalist theory and the realist challenge after the cold war*. *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. N. Y.: Columbia University Press. 412 p.

27. Marchall, A. L. (1963). *Integration territoriale*. Paris. 278 p.

28. Meyer, F. (1962). *Review of the theory of economic integration*, by B. Balassa, *The economic journal*, 72 (286), pp. 389-391

29. Narodowy Bank Polski. [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://nbp.pl/publikacje/raport_roczny/raport_2021.pdf.

30. Pentland, Ch. (1973). *International theory and european integration*. London, 283 p.

31. Perroux, F. (1966). *Integration economique*. “Qui integegree? Au benefice de qui s'opere l'integration?”. *Economie appliquee*. Tome XIX, nos. 3-4, p. 400

32. Pinder, J. (1975). Positive integration and negative integration. New York: New Viewpoints. 274 p.

33. Pogłębione pytania o aktualne zagadnienia gospodarcze oraz wpływ wojny w Ukrainie na koniunkturę - oceny i oczekiwania. Aneks do publikacji (październik 2022). [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/koniunktura/koniunktura/poglebione-pytania-o-aktualne-zagadnienia-gospodarcze-oraz-wplyw-wojny-w-ukrainie-na-koniunkturę-oceny-i-oczekiwania-aneks-do-publicacji-pazdziernik-2022,6,24.html>

34. Rugman, A: Analysis of Multinational Strategic Management: The Selected Scientific Papers of Alan M. Rugman And Alain Verbeke Hardcover - 1 Nov. 2005. 488 p.

35. Scitovski, T. (1958). Economic theory and western European integration. London: George Allen and Unwin. 153 p.

36. The Crisis in Ukraine: Implications of the War for Global Trade and Development / WTO. 2022. 36 p. [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/imparctukraine422_e.pdf

37. The Global Economic Outlook in Five Charts [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/global-economic-outlook-five-charts-0>

38. TWN24. Saksy w Anglii coraz mniej kuszą Polaków. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.rp.pl/rynek-pracy/art1960971-saksy-w-anglii-coraz-mniej-kusza-polakow>

39. Viner, J. (1950). The customs union issue. N. Y. 481 p.